

Vijeće
Europske unije

Bruxelles, 25. studenog 2016.
(OR. en)

12504/16

Međuinstitucijski predmet:
2016/0297 (NLE)

COLAC 76
CFSP/PESC 753

ZAKONODAVNI AKTI I DRUGI INSTRUMENTI

Predmet: Sporazum o političkom dijalogu i suradnji između Europske unije i njezinih država članica, s jedne strane, i Republike Kube, s druge strane

---

SPORAZUM O POLITIČKOM DIJALOGU I SURADNJI
IZMEĐU EUROPSKE UNIJE
I NJEZINIH DRŽAVA ČLANICA, S JEDNE STRANE,
I REPUBLIKE KUBE, S DRUGE STRANE

KRALJEVINA BELGIJA,

REPUBLIKA BUGARSKA,

ČEŠKA REPUBLIKA,

KRALJEVINA DANSKA,

SAVEZNA REPUBLIKA NJEMAČKA,

REPUBLIKA ESTONIJA,

IRSKA,

HELENSKA REPUBLIKA,

KRALJEVINA ŠPANJOLSKA,

FRANCUSKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA HRVATSKA,

TALIJANSKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA CIPAR,

REPUBLIKA LATVIJA,

REPUBLIKA LITVA,

VELIKO VOJVODSTVO LUKSEMBURG,

MAĐARSKA,

REPUBLIKA MALTA,

KRALJEVINA NIZOZEMSKA,

REPUBLIKA AUSTRIJA,

REPUBLIKA POLJSKA,

PORTUGALSKA REPUBLIKA,

RUMUNJSKA,

REPUBLIKA SLOVENIJA,

SLOVAČKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA FINSKA,

KRALJEVINA ŠVEDSKA,

UJEDINJENA KRALJEVINA VELIKE BRITANIJE I SJEVERNE IRSKE,

ugovorne stranke Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, dalje u tekstu „države članice Europske unije”, i

EUROPSKA UNIJA,

s jedne strane, i

REPUBLIKA KUBA, dalje u tekstu „Kuba”,

s druge strane,

UZIMAJUĆI U OBZIR želju stranaka za konsolidacijom i produbljivanjem svojih veza jačanjem političkog dijaloga, suradnje te gospodarskih i trgovinskih odnosa, u duhu obostranog poštovanja i jednakosti;

STAVLJAJUĆI NAGLASAK na važnost koju pridaju jačanju političkog dijaloga o bilateralnim i međunarodnim pitanjima;

STAVLJAJUĆI NAGLASAK na svoju želju za suradnjom u okviru međunarodnih foruma u pitanjima od obostranog interesa;

IMAJUĆI NA UMU svoju predanost daljnjem promicanju strateškog partnerstva uspostavljenog između Europske unije i Latinske Amerike i Kariba te Zajedničke strategije partnerstva EU-a i karipskih država te uzimajući u obzir uzajamne koristi od regionalne suradnje i integracije;

PONOVNO POTVRĐUJUĆI poštovanje suverenosti, teritorijalne cjelovitosti i političke neovisnosti Republike Kube;

PONOVNO POTVRĐUJUĆI svoju predanost jačanju stvarnog multilateralizma i uloge Ujedinjenih naroda, kao i svim načelima i ciljevima sadržanima u Povelji Ujedinjenih naroda;

PONOVNO POTVRĐUJUĆI svoje poštovanje univerzalnih ljudskih prava kako su utvrđena u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima i drugim odgovarajućim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima;

PODSJEĆAJUĆI na svoju predanost priznatim načelima demokracije, dobrog upravljanja i vladavine prava;

PONOVNO POTVRĐUJUĆI svoju predanost promicanju međunarodnog mira i sigurnosti te mirnog rješavanja sporova, u skladu s načelima pravosuđa i međunarodnog prava;

UZIMAJUĆI U OBZIR svoju predanost međunarodnim obvezama u području razoružanja i neširenja oružja za masovno uništavanje i sredstava njihove dostave te suradnji u tom području;

UZIMAJUĆI U OBZIR svoju predanost borbi protiv nezakonite trgovine i gomilanja malog i lakog oružja, uz puno poštovanje svojih obveza na temelju međunarodnih instrumenata, te suradnji u tom području;

POTVRĐUJUĆI svoju predanost borbi protiv svih oblika diskriminacije i njihovom uklanjanju, uključujući diskriminaciju na temelju rase, boje kože ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije;

ISTIČUĆI svoju predanost uključivom i održivom razvoju te zajedničkom djelovanju radi ostvarivanja ciljeva Programa za održivi razvoj do 2030.;

PREPOZNAJUĆI status Kube kao otočne zemlje u razvoju i uzimajući u obzir različite razine razvijenosti stranaka;

PREPOZNAJUĆI važnost razvojne suradnje za zemlje u razvoju u vezi s njihovim održivim rastom, njihovim održivim razvojem i potpunim ostvarenjem međunarodno dogovorenih razvojnih ciljeva;

NA TEMELJU načela zajedničke odgovornosti i uvjerenje u važnost sprečavanja proizvodnje i upotrebe nedopuštenih droga te sprečavanja trgovanja nedopuštenim drogama;

PODSJEĆAJUĆI na svoju predanost borbi protiv korupcije, pranja novca, organiziranog kriminaliteta i trgovanja ljudima te krijumčarenja migranata;

PREPOZNAJUĆI potrebu za pojačanom suradnjom u području promicanja pravosuđa, sigurnosti građana i migracija;

SVJESNE potrebe promicanja ciljeva ovog Sporazuma kroz dijalog i suradnju koja uključuje sve relevantne dionike, uključujući prema potrebi regionalne i lokalne vlade, civilno društvo i privatni sektor;

PODSJEĆAJUĆI na svoje međunarodne obveze povezane s društvenim razvojem, uključujući područja obrazovanja, zdravstva i radnih prava, te one povezane s okolišem;

PONOVNO POTVRĐUJUĆI suvereno pravo država nad svojim prirodnim izvorima i njihovu odgovornost za očuvanje okoliša u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, načelima međunarodnog prava i Deklaracijom Konferencije Ujedinjenih naroda o održivom razvoju;

PONOVNO POTVRĐUJUĆI važnost koju stranke pridaju načelima i pravilima kojima se vodi međunarodna trgovina, posebno onima sadržanima u Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije od 15. travnja 1994. i njemu priloženim multilateralnim sporazumima, kao i potrebi za njihovom primjenom na transparentan i nediskriminirajući način;

PONOVNO NAGLAŠAVAJUĆI svoje neslaganje s jednostranim mjerama prisile s izvanteritorijalnim učinkom, u suprotnosti s međunarodnim pravom i načelima slobodne trgovine, te predane promicanju njihova ukidanja;

NAPOMINJUĆI da, u slučaju da stranke u okviru ovog Sporazuma odluče pristupiti posebnim sporazumima u području slobode, sigurnosti i pravde koje je Unija sklopila na temelju glave V. dijela trećeg Ugovora o funkcioniranju Europske unije, odredbe takvih budućih sporazuma ne bi obvezivale Ujedinjenu Kraljevinu i/ili Irsku, osim ako Europska unija, istodobno kada i Ujedinjena Kraljevina i/ili Irska u pogledu njihovih prethodnih bilateralnih odnosa, obavijesti Kubu da takvi sporazumi obvezuju Ujedinjenu Kraljevinu i/ili Irsku kao dio Unije, u skladu s Protokolom br. 21 o stajalištu Ujedinjene Kraljevine i Irske s obzirom na područje slobode, sigurnosti i pravde, priloženim Ugovoru o Europskoj uniji i Ugovoru o funkcioniranju Europske unije. Isto tako, sve naknadne unutarnje mjere Europske unije donesene na temelju glave V. dijela trećeg Ugovora o funkcioniranju Europske unije radi provedbe ovog Sporazuma ne bi obvezivale Ujedinjenu Kraljevinu i/ili Irsku osim ako su obavijestile da žele sudjelovati u takvim mjerama ili ih prihvatiti u skladu s Protokolom br. 21. Napominjući također da bi takvi budućí sporazumi ili takve naknadne unutarnje mjere Europske unije bili obuhvaćeni Protokolom br. 22 o stajalištu Danske, priloženim navedenim Ugovorima,

SPORAZUMJELE SU SE KAKO SLIJEDI:

DIO I.

OPĆE ODREDBE

ČLANAK 1.

Načela

1. Stranke potvrđuju svoju predanost snažnom i djelotvornom multilateralnom sustavu te potpunom poštovanju i pridržavanju međunarodnog prava i ciljeva i načela sadržanih u Povelji Ujedinjenih naroda („Povelja UN-a”).
2. Isto tako, osnovnim obilježjem ovog Sporazuma smatraju svoju predanost postavljenim temeljima za odnose između Europske unije i Kube, usredotočenima na jednakost, uzajamnost i obostrano poštovanje.
3. Stranke su suglasne da se sve mjere u okviru ovog Sporazuma provode u skladu s njihovim ustavnim načelima, pravnim okvirima, zakonodavstvom, normama i drugim propisima kao i primjenjivim međunarodnim instrumentima kojih su stranke.
4. Stranke potvrđuju svoju predanost promicanju održivog razvoja, koji predstavlja načelo kojim se vode u provedbi ovog Sporazuma.

5. Poštovanje i promicanje demokratskih načela, poštovanje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda kako je to utvrđeno u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima i ključnim međunarodnim instrumentima u području ljudskih prava te njihovim fakultativnim protokolima koji se primjenjuju na stranke te poštovanje vladavine prava predstavljaju ključni element ovog Sporazuma.

6. U okviru svoje suradnje stranke prepoznaju da svi ljudi imaju pravo slobodno odrediti svoj politički sustav i slobodno oblikovati svoj gospodarski, društveni i kulturni razvoj.

ČLANAK 2.

Ciljevi

Stranke su suglasne da su ciljevi ovog Sporazuma sljedeći:

- (a) konsolidacija i jačanje postojećih odnosa između stranaka u područjima političkog dijaloga, suradnje i trgovine na temelju obostranog poštovanja, uzajamnosti, zajedničkog interesa i poštovanja suverenosti stranaka;
- (b) praćenje procesa modernizacije gospodarstva i društva na Kubi osiguravanjem sveobuhvatnog okvira za dijalog i suradnju;

- (c) pokretanje dijaloga usmjerenog na rezultate na temelju međunarodnog prava kako bi se ojačali bilateralna suradnja i uzajamno djelovanje u međunarodnim forumima, posebno u Ujedinjenim narodima, radi jačanja ljudskih prava i demokracije, postizanja održivog razvoja i okončanja svih oblika diskriminacije;
- (d) pružanje podrške ostvarenju ciljeva u okviru Programa za održivi razvoj do 2030.;
- (e) promicanje trgovinskih i gospodarskih odnosa u skladu s pravilima i načelima kojima se uređuje međunarodna trgovina kako je navedeno u sporazumima Svjetske trgovinske organizacije (WTO);
- (f) poboljšanje regionalne suradnje u regijama Latinske Amerike i Kariba s ciljem razvijanja, gdje je to moguće, regionalnih odgovora na regionalne i globalne izazove te s ciljem promicanja održivog razvoja regije;
- (g) promicanje razumijevanja poticanjem kontakta, dijaloga i suradnje između društava Kube i zemalja EU-a na svim razinama.

DIO II.

POLITIČKI DIJALOG

ČLANAK 3.

Ciljevi

Stranke su suglasne sudjelovati u političkom dijalogu. Ciljevi tog dijaloga su sljedeći:

- (a) jačanje političkih odnosa i promicanje razmjena i obostranog razumijevanja pitanja od zajedničkog interesa i važnosti;
- (b) omogućivanje opsežne razmjene stajališta i informacija između stranaka o položajima u međunarodnim forumima i promicanje obostranog povjerenja uz utvrđivanje i jačanje zajedničkih pristupa, kad god je to moguće;
- (c) jačanje Ujedinjenih naroda kao glavnog elementa multilateralnog sustava, imajući u vidu Povelju Ujedinjenih naroda i međunarodno pravo, kako bi im se omogućilo djelotvorno suočavanje s globalnim izazovima;
- (d) daljnje promicanje strateškog partnerstva između Europske unije i Zajednice latinoameričkih i karipskih država (CELAC).

ČLANAK 4.

Područja i modaliteti

1. Stranke su suglasne da se politički dijalog održava u redovitim vremenskim razmacima na razini visokih dužnosnika i političkoj razini te da obuhvaća sva pitanja od obostranog interesa na regionalnoj ili međunarodnoj razini. Pitanja koja je potrebno riješiti političkim dijalogom stranke dogovaraju unaprijed.
2. Politički dijalog između stranaka služi razjašnjenju interesa i položaja obiju stranaka te za cilj ima utvrđivanje zajedničkih polazišta za bilateralne inicijative za suradnju ili multilateralno djelovanje u područjima navedenima u ovom Sporazumu i u drugim područjima koja bi se mogla dodati ako se stranke dogovore o tome.
3. Stranke prema zajedničkom dogovoru uspostavljaju zasebne dijaloge za područja za koja su potrebni.

ČLANAK 5.

Ljudska prava

U okviru sveobuhvatnog političkog dijaloga stranke su suglasne uspostaviti dijalog o ljudskim pravima s ciljem poboljšanja praktične suradnje između stranaka na multilateralnoj i bilateralnoj razini. Stranke dogovaraju dnevni red svakog sastanka u okviru dijaloga, a u tom se dnevnom redu moraju odražavati njihovi specifični interesi te se mora posebno paziti na uravnotežen pristup građanskim i političkim pravima te gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima.

ČLANAK 6.

Nezakonito trgovanje malim i lakim oružjem i ostalim konvencionalnim oružjem

1. Stranke prepoznaju da nezakonita proizvodnja, prijenos i promet malog i lakog oružja, uključujući streljivo, kao i njihovo pretjerano gomilanje, loše upravljanje njima, neodgovarajuće sigurnosne mjere u pogledu zaliha te njihovo nekontrolirano širenje i dalje predstavljaju ozbiljnu prijetnju međunarodnom miru i sigurnosti.
2. Stranke su suglasne poštovati i u potpunosti provoditi svoje obveze u tom području na temelju primjenjivih međunarodnih sporazuma i rezolucija Ujedinjenih naroda, kao i ostalih međunarodnih instrumenta, uzimajući kao priznati okvir Akcijski plan Ujedinjenih naroda za sprečavanje, suzbijanje i iskorjenjivanje svih aspekata nezakonitog trgovanja malim i lakim oružjem.
3. Stranke ponovno potvrđuju prirodno pravo na samoobranu na temelju članka 51. Povelje UN-a i dodatno potvrđuju pravo svake države na proizvodnju, uvoz i zadržavanje malog i lakog oružja za potrebe obrane i nacionalne sigurnosti, kao i za svoju sposobnost sudjelovanja u mirovnim operacijama u skladu s Poveljom UN-a i na temelju odluke svake od stranaka.

4. Stranke prepoznaju važnost sustava unutarnje kontrole povezane s prijenosom konvencionalnog oružja, u skladu s međunarodnim instrumentima, kako je utvrđeno u stavku 2. Stranke prepoznaju važnost primjene takvih kontrola na odgovoran način, kao doprinos miru, sigurnosti i stabilnosti na međunarodnoj i regionalnoj razini, smanjenju ljudske patnje te sprečavanju nezakonite trgovine konvencionalnim oružjem ili njegova preusmjeravanja neovlaštenim primateljima.

5. Stranke su uz to suglasne surađivati na bilateralnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini te osigurati koordinaciju, komplementarnost i sinergiju u svojim naporima da osiguraju postojanje odgovarajućih zakona, drugih propisa i postupaka za izvršavanje djelotvorne kontrole proizvodnje, izvoza, uvoza, prijenosa ili ponovnog prijenosa malog i lakog oružja i ostalog konvencionalnog oružja te za sprečavanje, suzbijanje i iskorjenjivanje nezakonitog trgovanja malim i lakim oružjem, tako doprinoseći očuvanju međunarodnog mira i sigurnosti. Suglasne su uspostaviti redoviti politički dijalog kojim će se pratiti i konsolidirati ta obveza, uzimajući u obzir prirodu, opseg i rasprostranjenost nezakonitog trgovanja oružjem za svaku stranku.

ČLANAK 7.

Razoružavanje i neširenje oružja za masovno uništavanje

1. Stranke, ponovno potvrđujući svoju predanost općem i potpunom razoružanju, smatraju da širenje nuklearnog, kemijskog i biološkog oružja te sredstava njihove dostave državnim i nedržavnim akterima predstavlja jednu od najozbiljnijih prijetnji međunarodnom miru, stabilnosti i sigurnosti.

2. Stranke ističu Proglašenje Latinske Amerike i Kariba zonom mira, što obuhvaća nastojanja država te regije u promicanju nuklearnog razoružanja, kao i status Latinske Amerike i Kariba kao zone slobodne od nuklearnog oružja.
3. Stranke su suglasne surađivati i doprinositi međunarodnim naporima u području razoružanja, neširenja oružja za masovno uništavanje u svim aspektima i sredstava njihove dostave te nacionalnih kontrola izvoza oružja putem punog poštovanja i provedbe na nacionalnoj razini svojih postojećih obveza na temelju međunarodnih ugovora i sporazuma o razoružanju i neširenju oružja te ostalih međunarodnih obveza primjenjivih na stranke, kao i načela i normi međunarodnog prava.
4. Stranke su suglasne da ova odredba predstavlja ključni element ovog Sporazuma.
5. Stranke su uz to suglasne razmjenjivati stajališta i surađivati s ciljem poduzimanja koraka za moguće potpisivanje, ratificiranje ili pristupanje, ovisno o slučaju, odgovarajućim međunarodnim instrumentima te provoditi i u potpunosti poštovati instrumente kojih su stranke.
6. Stranke su suglasne uspostaviti redoviti dijalog s ciljem pružanja podrške svojoj suradnji u tom području.

ČLANAK 8.

Borba protiv terorizma u svim oblicima i pojavama

1. Stranke ponovno potvrđuju važnost sprečavanja i borbe protiv terorizma u svim njegovim oblicima i pojavama te su suglasne surađivati u razmjeni iskustava i informacija, u potpunosti poštujući načela Povelje UN-a, vladavine prava i međunarodnog prava, uključujući međunarodno pravo u području ljudskih prava i humanitarno pravo, uzimajući u obzir Globalnu strategiju Ujedinjenih naroda (UN) za borbu protiv terorizma sadržanu u Rezoluciji 60/288 Glavne skupštine UN-a od 8. rujna 2006. i njezinim povremenim revizijama.

2. Stranke to posebno čine:

- (a) u okviru provedbe relevantnih rezolucija UN-a te ratifikacije i provedbe univerzalnih pravnih instrumenata protiv terorizma i ostalih pravnih instrumenata relevantnih za stranke;
- (b) suradnjom u pogledu razmjene informacija o terorističkim skupinama i njihovim mrežama podrške, u skladu s primjenjivim međunarodnim i unutarnjim pravom;
- (c) suradnjom u pogledu razmjene stajališta o sredstvima, metodama i najboljim praksama za borbu protiv terorizma i poticanja terorističkih djela, uključujući tehnička područja i osposobljavanje, kao i u pogledu sprečavanja terorizma;

- (d) suradnjom s ciljem poticanja međunarodnog konsenzusa o borbi protiv terorizma i financiranja terorizma, kao i o normativnom okviru te borbe te radom na što bržem postizanju sporazuma o Sveobuhvatnoj konvenciji o međunarodnom terorizmu kako bi se dopunili postojeći UN-ovi i ostali primjenjivi međunarodni instrumenti za borbu protiv terorizma kojih su stranke;
- (e) promicanjem suradnje među državama članicama UN-a s ciljem djelotvorne provedbe Globalne strategije UN-a za borbu protiv terorizma kao cjeline svim dostupnim sredstvima.

ČLANAK 9.

Teška kaznena djela od međunarodnog značaja

1. Stranke ponovno potvrđuju da najteža kaznena djela koja su od značaja za cijelu međunarodnu zajednicu ne bi smjela ostati nekažnjena te da bi se njihov kazneni progon trebao osigurati mjerama na unutarnjoj ili međunarodnoj razini, ovisno o slučaju, što uključuje razinu Međunarodnog kaznenog suda.
2. Stranke ponovno naglašavaju važnost suradnje s odgovarajućim sudovima u skladu s odgovarajućim zakonima stranaka i primjenjivim međunarodnim obvezama.
3. Stranke su suglasne da su ciljevi i načela Povelje UN-a i međunarodnog prava ključni za djelotvornu i pravednu međunarodnu kaznenu sudbenost, koja je komplementarna nacionalnim pravosudnim sustavima.

4. Stranke su suglasne surađivati s ciljem jačanja pravnog okvira usmjerenog na sprečavanje i kažnjavanje najtežih kaznenih djela koja su od značaja za međunarodnu zajednicu, među ostalim razmjenom iskustava i jačanjem kapaciteta u zajednički dogovorenim područjima.

ČLANAK 10.

Jednostrane mjere prisile

1. Stranke razmjenjuju stajališta o mjerama prisile na jednostranoj osnovi s izvanteritorijalnim učinkom koje su suprotne međunarodnom pravu i opće prihvaćenim pravilima međunarodne trgovine, a koje utječu na obje stranke i koje se koriste kao sredstvo političkog i gospodarskog pritiska na države i utječu na suverenost drugih država.
2. Stranke održavaju redoviti dijalog o primjeni takvih mjera te sprečavanju i ublažavanju njihovih učinaka.

ČLANAK 11.

Suzbijanje trgovanja ljudima i krijumčarenja migranata

1. S ciljem utvrđivanja područja i definiranja pristupa zajedničkog djelovanja, stranke razmjenjuju stajališta o sprečavanju i borbi protiv krijumčarenja migranata i trgovanja ljudima u svim oblicima te o osiguranju zaštite žrtava u skladu s Poveljom UN-a i odgovarajućim međunarodnim instrumentima, posebno Konvencijom Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokolom za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom i Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom te Globalnim akcijskim planom UN-a za borbu protiv trgovanja ljudima koji je donijela Glavna skupština UN-a svojom Rezolucijom 64/293.
2. Stranke se osobito usredotočuju na:
  - (a) promicanje zakona i politika usklađenih s odredbama Konvencije UN-a protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom i Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom;
  - (b) najbolje prakse i aktivnosti osmišljene za pomoć kod identifikacije, uhićenja i kaznenog progona kriminalnih mreža uključenih u krijumčarenje migranata i trgovanje ljudima te za pomaganje žrtvama takvih kaznenih djela.

ČLANAK 12.

Borba protiv proizvodnje i upotrebe nedopuštenih droga te trgovanja nedopuštenim drogama

1. Stranke ponovno potvrđuju važnost razmjene stajališta i najboljih praksi s ciljem utvrđivanja područja i definiranja pristupa zajedničkog djelovanja radi sprečavanja i suzbijanja proizvodnje i upotrebe nedopuštenih tvari te trgovanja nedopuštenim tvarima u svim oblicima, uključujući nove psihoaktivne tvari, u skladu s Poveljom UN-a i odgovarajućim međunarodnim instrumentima, posebno trima glavnim konvencijama UN-a o kontroli droga iz 1961., 1971. i 1988., Političkom izjavom i Izjavom o vodećim načelima za smanjenje potražnje za drogama, odobrenima na izvanrednom zasjedanju Glavne skupštine Ujedinjenih naroda o drogama u lipnju 1998., Političkom izjavom i Akcijskim planom donesenima na susretu na visokoj razini na 52. zasjedanju Komisije Ujedinjenih naroda za opojne droge u ožujku 2009. i zaključnim dokumentom donesenim na izvanrednoj sjednici Glavne skupštine Ujedinjenih naroda o svjetskom problemu droga u travnju 2016.
2. Stranke također nastoje surađivati s ostalim zemljama na smanjenju proizvodnje nedopuštenih tvari i trgovanja nedopuštenim tvarima uz potpuno poštovanje međunarodnog prava, suverenosti država i načela opće i zajedničke odgovornosti.

ČLANAK 13.

Borba protiv rasne diskriminacije, ksenofobije i s njima povezane netolerancije

1. Stranke se obvezuju na globalnu borbu protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i s njima povezane netolerancije, među ostalim univerzalnom ratifikacijom i provedbom Međunarodne Konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije.

2. U tom kontekstu stranke razmjenjuju najbolje prakse u pogledu strategija i politika za promicanje borbe protiv rasne diskriminacije, ksenofobije i s njima povezane netolerancije, posebno u vezi s provedbom Deklaracije i Akcijskog plana iz Durban, na državnim područjima stranaka i na globalnoj razini.
3. Stranke također razmjenjuju stajališta o najučinkovitijim načinima provedbe Međunarodnog desetljeća osoba afričkog podrijetla Ujedinjenih naroda, od 2015. do 2024.
4. Stranke razmatraju mogućnost poduzimanja mjera za borbu protiv rasne diskriminacije u okviru Ujedinjenih naroda i ostalih foruma.

ČLANAK 14.

Održivi razvoj

1. Stranke pozdravljaju Program za održivi razvoj do 2030. i njegove ciljeve održivog razvoja, koje je donijela Glavna skupština Ujedinjenih naroda, te obećavaju da će raditi na njihovu ispunjavanju na nacionalnoj i međunarodnoj razini.
2. Stranke su suglasne u pogledu važnosti iskorjenjivanja svih oblika siromaštva i ostvarenja održivog razvoja u njegovim gospodarskim, društvenim i okolišnim aspektima na ravnomjeren i integriran način. U tu svrhu ponovno potvrđuju svoju predanost provedbi Programa za održivi razvoj do 2030. u skladu s vlastitim sposobnostima i okolnostima.

3. Stranke prepoznaju da je za uspješno ostvarenje održivog razvoja potrebno provesti svih 17 ciljeva održivog razvoja Programa za održivi razvoj do 2030. Suglasne su razmjenjivati stajališta o najboljim načinima suradnje radi postizanja ciljeva održivog razvoja, među ostalim:

- (a) promicanjem iskorjenjivanja siromaštva, gladi, nepismenosti i slabog zdravlja te osiguravanjem prikladnog, uključivog i održivoga gospodarskog rasta za sve;
- (b) davanjem odgovarajuće prednosti zajedničkom rješavanju svih problema u području okoliša, uključujući klimatske promjene, te promicanjem održivoga gospodarenja vodnim, morskim i kopnenim ekosustavima i održivog korištenja tih ekosustava;
- (c) zajedničkim radom na osnaživanju žena, smanjenju nejednakosti između i unutar zemalja, olakšavanju pristupa pravosuđu za sve i uspostavi odgovornih, djelotvornih i uključivih institucija na svim razinama.

4. Stranke su suglasne uspostaviti ciljani dijalog o Programu za održivi razvoj do 2030. s ciljem utvrđivanja načina za poboljšanje međusobne praktične suradnje u okviru cjelokupnog političkog dijaloga. Stranke dogovaraju dnevni red svakog sastanka u okviru dijaloga.

5. Stranke se obvezuju na jačanje globalnog partnerstva za razvoj, promicanje koherentnosti politika na svim razinama i razvijanje sveobuhvatnog inovativnog pristupa za mobilizaciju i djelotvorno korištenje svih dostupnih javnih, privatnih, unutarnjih i međunarodnih izvora, kako su utvrđeni u Akcijskom planu iz Addis Abebe o financiranju za razvoj.

6. Stranke prepoznaju potrebu da se Program za održivi razvoj do 2030. i Akcijski plan iz Addis Abebe o financiranju za razvoj redovito prate i preispituju na globalnoj razini u okviru Političkog foruma UN-a na visokoj razini o održivom razvoju, među ostalim u pogledu sredstava provedbe, te, prema potrebi, na nacionalnoj i regionalnoj razini.

7. Stranke ponovno potvrđuju potrebu za time da sve razvijene zemlje dodijele 0,7 % svojeg bruto nacionalnog dohotka za službenu pomoć razvoju te da gospodarstva u nastajanju i zemlje s visokim srednjim dohotkom sebi postave ciljeve da povećaju iznos svojeg doprinosa međunarodnom javnom financiranju.

DIO III.

SURADNJA I DIJALOG U PODRUČJU SEKTORSKIH POLITIKA

GLAVA I.

OPĆE ODREDBE

ČLANAK 15.

Ciljevi

1. Opći cilj suradnje i dijaloga u području sektorskih politika u okviru ovog Sporazuma je jačanje bilateralnih odnosa između Europske unije i Kube osiguravanjem resursa, mehanizama, alata i postupaka.
2. Stranke su suglasne:
  - (a) provoditi aktivnosti suradnje kojima se dopunjavaju nastojanja Kube u njezinom gospodarskom i društveno održivom razvoju u onim područjima utvrđenima kao prioritetnima i navedenima u glavama od I. do VI. ovoga dijela;

- (b) promicati uključivi održivi razvoj jačanjem obostrane podrške u pogledu gospodarskog rasta, stvaranja radnih mjesta, socijalne kohezije i zaštite te zaštite okoliša;
- (c) doprinositi ostvarenju ciljeva Programa za održivi razvoj do 2030. aktivnostima djelotovorne suradnje;
- (d) promicati obostrano povjerenje redovitom razmjenom stajališta i utvrđivanjem područja za suradnju u globalnim pitanjima od obostranog interesa.

ČLANAK 16.

Načela

1. Suradnjom se podržavaju i dopunjavaju nastojanja stranaka u provedbi prioriteta utvrđenih u njihovim vlastitim razvojnim politikama i strategijama.
2. Suradnja je rezultat dijaloga između stranaka.
3. Aktivnosti suradnje utvrđuju se na bilateralnoj i regionalnoj razini te se međusobno dopunjavaju radi podrške ciljevima utvrđenima u ovom Sporazumu.
4. Stranke promiču sudjelovanje svih odgovarajućih aktera u okviru svojih razvojnih politika i svoje suradnje, kako je predviđeno u ovom Sporazumu.

5. Stranke povećavaju djelotvornost svoje suradnje djelujući unutar zajednički dogovorenih okvira, uzimajući u obzir multilateralno dogovorene međunarodne obveze. Stranke promiču usklađivanje, prilagodbu i koordinaciju među donatorima i ispunjavanje uzajamnih obveza povezanih s ostvarenjem aktivnosti suradnje.
6. Stranke su suglasne uzimati u obzir svoje različite razine razvoja pri osmišljavanju aktivnosti suradnje.
7. Stranke su suglasne osigurati transparentno i odgovorno upravljanje dostupnim financijskim sredstvima za dogovorena djelovanja.
8. Stranke su suglasne da je suradnja na temelju ovog Sporazuma u skladu s njihovim postupcima utvrđenima za te potrebe.
9. Suradnja je usmjerena na ostvarivanje održivog razvoja i multiplikaciju nacionalnih, regionalnih i lokalnih kapaciteta s ciljem ostvarenja dugoročne održivosti.
10. Suradnja uzima u obzir sva transverzalna pitanja.

ČLANAK 17.

Dijalog u području sektorskih politika

1. Stranke nastoje voditi dijalog u području sektorskih politika s obzirom na područja od obostranog interesa. Takav dijalog mogao bi obuhvaćati:
  - (a) razmjene informacija o oblikovanju i planiranju politika u dotičnim sektorima;
  - (b) razmjene stajališta o usklađivanju pravnog okvira stranaka s međunarodnim pravilima i normama te o provedbi tih pravila i normi;
  - (c) razmjenu najboljih praksi s obzirom na oblikovanje sektorskih politika, koordinaciju politika i upravljanje politikama ili na specifične izazove pojedinih sektora.
2. Stranke imaju za cilj podržati svoj dijalog u području sektorskih politika kroz konkretne mjere suradnje, prema potrebi.

ČLANAK 18.

Načini i postupci suradnje

1. Stranke su suglasne razvijati svoju suradnju u skladu sa sljedećim načinima i postupcima:
  - (a) tehničkom i financijskom pomoći, dijalogom i razmjenom stajališta i informacija kao načinom doprinošenja provedbi ciljeva ovog Sporazuma;
  - (b) razvojem svoje bilateralne suradnje na temelju dogovorenih prioriteta kojom se promiču i dopunjavaju razvojne strategije i politike Kube;
  - (c) promicanjem sudjelovanja Kube u regionalnim programima suradnje EU-a;
  - (d) promicanjem sudjelovanja Kube u tematskim programima suradnje EU-a;
  - (e) promicanjem sudjelovanja Kube kao pridruženog partnera u okvirnim programima Europske unije;
  - (f) promicanjem suradnje u područjima od zajedničkog interesa između stranaka i s trećim zemljama;
  - (g) promicanjem inovativnih načina i instrumenata suradnje i financiranja s ciljem poboljšanja djelotvornosti suradnje;

(h) daljnjim istraživanjem praktičnih mogućnosti za suradnju od njihovog obostranog interesa;

2. Europska unija obavješćuje Kubu o novim mehanizmima i instrumentima za koje bi Kuba mogla ispunjavati uvjete za sudjelovanje.

3. Humanitarna pomoć EU-a pružat će se na temelju zajednički utvrđenih potreba i u skladu s humanitarnim načelima, nakon što se dogode prirodne ili druge katastrofe.

4. Stranke zajedno utvrđuju dinamične radne postupke kako bi jamčile učinkovitost i djelotvornost suradnje. Takvi radni postupci mogli bi prema potrebi obuhvaćati osnivanje koordinacijskog odbora koji bi se redovito sastajao radi planiranja, koordiniranja i sustavnog praćenja svih mjera suradnje te informativnih i komunikacijskih aktivnosti kako bi se podizala svijest o podršci Europske unije takvim aktivnostima.

5. Kuba putem svojih nadležnih ovlaštenih subjekata:

(a) poduzima sve uvozne postupke, bez carinskih naknada i oporezivanja, za robu i sirovine povezane s aktivnostima suradnje;

(b) upravlja, zajedno s nadležnim tijelima u području zdravstva i poljoprivrede, provođenjem sanitarnih, veterinarskih i fitosanitarnih kontrola, kad god je to potrebno; i

- (c) provodi migracijske postupke za osoblje koje putuje na Kubu za potrebe dogovorenih aktivnosti suradnje, kao i postupke povezane s ostalim odobrenjima za privremeni rad i boravišnim dozvolama za strano osoblje na privremenom radu na Kubi.

ČLANAK 19.

Akteri suradnje

Stranke su suglasne da će suradnju u skladu s njihovim odgovarajućim postupcima provoditi različiti akteri u društvu, uključujući:

- (a) institucije kubanske vlade ili javna tijela koja su odredile te institucije;
- (b) lokalna tijela na različitim razinama;
- (c) međunarodne organizacije i njihove agencije;
- (d) razvojne agencije država članica Europske unije: i
- (e) civilno društvo, uključujući znanstvena, tehnička, kulturna, umjetnička, sportska, prijateljska i solidarna udruženja, socijalne organizacije, sindikate i zadruge.

ČLANAK 20.

Sektori suradnje

1. Stranke su suglasne surađivati ponajprije u sektorima utvrđenima u glavama od I. do VI. ovog dijela.
2. Stranke su suglasne da mjere suradnje koje je potrebno utvrditi uključuju sljedeće elemente kao horizontalne i strateške smjernice razvoja:
  - (a) održivi razvoj;
  - (b) ljudska prava i dobro upravljanje;
  - (c) održivost okoliša;
  - (d) sprečavanje katastrofa;
  - (e) pitanja ravnopravnosti spolova;
  - (f) osobe u stanju ranjivosti;
  - (g) jačanje nacionalnih kapaciteta; i
  - (h) upravljanje znanjem.

ČLANAK 21.

Sredstva za suradnju i zaštitu financijskih interesa stranaka

1. Stranke su suglasne staviti na raspolaganje odgovarajuće resurse, uključujući financijska sredstva, u mjeri u kojoj to njihovi resursi i propisi dopuštaju, kako bi se ispunili ciljevi suradnje utvrđeni u ovom Sporazumu.
2. Stranke upotrebljavaju financijsku pomoć u skladu s načelima dobrog financijskog upravljanja i surađuju na zaštiti svojih financijskih interesa. Stranke poduzimaju djelotvorne mjere sprečavanja i borbe protiv prijevара, korupcije i ostalih nezakonitih aktivnosti, među ostalim uzajamnom administrativnom pomoći i uzajamnom pravnom pomoći u područjima obuhvaćenima ovim Sporazumom. Svaki dodatni sporazum ili financijski instrument koji se sklopi između stranaka mora sadržavati posebne odredbe o financijskoj suradnji koje će obuhvatiti koordinirane aktivnosti kontrole, kao što su provjere na terenu, inspekcije i mjere protiv prijevара, među ostalim uključujući one koje provodi Europski ured za borbu protiv prijevара i Glavni revizor Republike Kube.

GLAVA II.

DEMOKRACIJA, LJUDSKA PRAVA I DOBRO UPRAVLJANJE

ČLANAK 22.

Demokracija i ljudska prava

1. Svjesne da je zaštita i promicanje ljudskih prava i temeljnih sloboda prva odgovornost vlada, imajući na umu značaj nacionalnih i regionalnih posebnosti te različitih povijesnih, kulturnih i vjerskih pozadina i potvrđujući da je njihova dužnost štititi sva ljudska prava i temeljne slobode bez obzira na njihove političke, gospodarske i kulturne sustave, stranke su suglasne surađivati u području demokracije i ljudskih prava.
2. Stranke prepoznaju da se demokracija temelji na slobodno izraženoj volji ljudi da utvrde svoje političke, gospodarske, društvene i kulturne sustave te na njihovu potpunom sudjelovanju u svim aspektima života.
3. Stranke su suglasne surađivati na jačanju demokracije i svojih sposobnosti provođenja načela i praksi demokracije i ljudskih prava, uključujući prava manjina.

4. Suradnja među ostalim može uključivati aktivnosti o kojima su se stranke zajednički dogovorile s ciljem:

- (a) poštovanja i ustrajanja na Općoj deklaraciji o ljudskim pravima te promicanja i zaštite civilnih, političkih, gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava za sve;
- (b) rješavanja pitanja povezanih s ljudskim pravima na globalnoj razini na pravedan i pravičan način, pod jednakim uvjetima i s istim naglaskom, prepoznajući da su sva ljudska prava univerzalna, nedjeljiva, međusobno ovisna i povezana;
- (c) djelotvorne provedbe međunarodnih instrumenata u području ljudskih prava i fakultativnih protokola primjenjivih na svaku stranku te preporuka koje proizlaze iz tijela za ljudska prava Ujedinjenih naroda i koje stranke prihvaćaju;
- (d) uključivanja promicanja i zaštite ljudskih prava u unutarnje politike i razvojne planove;
- (e) podizanja svijesti i promicanja obrazovanja u području ljudskih prava, demokracije i mira;
- (f) jačanja demokratskih institucija i institucija iz područja ljudskih prava, kao i pravnih i institucionalnih okvira za promicanje i zaštitu ljudskih prava;
- (g) razvoja zajedničkih inicijativa od obostranog interesa u okviru odgovarajućih međunarodnih foruma.

ČLANAK 23.

Dobro upravljanje

1. Stranke su suglasne da se suradnja u području dobrog upravljanja temelji na strogom poštovanju načela Povelje UN-a i međunarodnog prava.
2. Takve aktivnosti suradnje među ostalim mogu uključivati, zajedničkim dogovorom stranaka, aktivnosti s ciljem:
  - (a) poštovanja vladavine prava;
  - (b) promicanja transparentnih, odgovornih, učinkovitih, stabilnih i demokratskih institucija;
  - (c) razmjene iskustava i jačanja kapaciteta s obzirom na pravna pitanja i sposobnosti sudstva;
  - (d) razmjene informacija u vezi s pravnim sustavima i zakonodavstvom;
  - (e) promicanja razmjene najboljih praksi s obzirom na dobro upravljanje, odgovornost i transparentno upravljanje na svim razinama;
  - (f) zajedničkog djelovanja za uključivije političke procese koji omogućuju stvarno sudjelovanje svih građana.

ČLANAK 24.

Jačanje institucija i vladavine prava

Stranke pridaju posebnu važnost konsolidaciji vladavine prava, uključujući pristup pravosuđu i pravično suđenje, kao i jačanju institucija na svim razinama u područjima povezanim s izvršenjem i radom pravosuđa.

ČLANAK 25.

Modernizacija javne uprave

S ciljem modernizacije svoje javne uprave stranke su suglasne surađivati među ostalim na:

- (a) poboljšavanju organizacijske učinkovitosti;
- (b) povećavanju djelotvornosti institucija u pružanju usluga;
- (c) poboljšavanju transparentnog upravljanja javnim sredstvima i odgovornosti;
- (d) razmjeni iskustava u pogledu poboljšavanja pravnog i institucionalnog okvira;
- (e) jačanju kapaciteta među ostalim za oblikovanje politika, provedbu i vrednovanje s obzirom na pružanje javnih usluga, digitalnu upravu i borbu protiv korupcije;

- (f) razmjeni iskustava i najboljih praksi povezanih s financijskim upravljanjem;
- (g) jačanju procesa decentralizacije u skladu sa svojim nacionalnim strategijama gospodarskog i društvenog razvoja.

ČLANAK 26.

Sprečavanje i rješavanje sukoba

1. Stranke su suglasne razmjenjivati iskustva i najbolje prakse povezane sa sprečavanjem i rješavanjem sukoba na temelju zajedničkog razumijevanja da treba rješavati temeljne uzroke sukoba.
2. Suradnja u području sprečavanja i rješavanja sukoba za cilj ima jačanje sposobnosti rješavanja sukoba te među ostalim može uključivati pružanje podrške procesima posredovanja, pregovora i pomirbe te širim nastojanjima za podržavanje povjerenja i jačanje mira na regionalnim i međunarodnim razinama.

GLAVA III.

PROMICANJE PRAVDE, SIGURNOST GRAĐANA I MIGRACIJE

ČLANAK 27.

Zaštita osobnih podataka

1. Stranke su suglasne surađivati kako bi osigurale visoku razinu zaštite osobnih podataka u skladu s multilateralno dogovorenim standardima i ostalim međunarodnim pravnim instrumentima i praksama.
2. Suradnja u pogledu zaštite osobnih podataka među ostalim može uključivati jačanje kapaciteta, tehničku pomoć i razmjenu informacija, prema zajedničkom dogovoru stranaka.

ČLANAK 28.

Nedopuštene droge

1. Stranke surađuju na osiguravanju sveobuhvatnog, cjelovitog i uravnoteženog pristupa sprečavanju i rješavanju globalnog problema droge djelotvornim radom i koordinacijom nadležnih tijela, posebno u područjima zdravstva, obrazovanja, izvršavanja zakonodavstva, carine, socijalnih pitanja, pravosuđa i unutarnjih poslova, s ciljem uklanjanja ili minimiziranja proizvodnje te smanjenja ponude, trgovanja, potražnje i posjedovanja u skladu s unutarnjim zakonodavstvom o nedopuštenim drogama uz odgovarajuće poštovanje ljudskih prava. Takva suradnja namijenjena je i ublažavanju posljedica nedopuštenih droga, pomaganju žrtvama osiguravanjem nediskriminirajućeg i uključivog liječenja, radu na pitanjima proizvodnje i korištenja novih psihoaktivnih tvari i djelotvornijem sprečavanju zlouporabe prekursora za droge koji se upotrebljavaju za nedopuštenu proizvodnju opojnih droga i psihotropnih tvari.

2. Stranke se dogovaraju o načinima suradnje radi postizanja tih ciljeva. Aktivnosti se temelje na zajednički dogovorenim načelima u skladu s odgovarajućim međunarodnim konvencijama, posebno trima glavnima konvencijama UN-a o kontroli droga iz 1961., 1971. i 1988., Političkom izjavom i Izjavom o vodećim načelima za smanjenje potražnje za drogama, odobrenima na izvanrednom zasjedanju Glavne skupštine Ujedinjenih naroda o drogama u lipnju 1998., Političkom izjavom i Akcijskim planom donesenima na susretu na visokoj razini na 52. zasjedanju Komisije Ujedinjenih naroda za opojne droge u ožujku 2009. i zaključnim dokumentom donesenim na izvanrednoj sjednici Glavne skupštine Ujedinjenih naroda o svjetskom problemu droga u travnju 2016.

3. Ne dovodeći u pitanje druge mehanizme suradnje, stranke su suglasne da se na međuregionalnoj razini u tu svrhu koristi Mehanizam za koordinaciju i suradnju u području droga između Europske unije i Latinske Amerike i Kariba te su suglasne surađivati s ciljem jačanja njegove djelotvornosti.
4. Stranke su također suglasne surađivati na suzbijanju trgovanja drogom povezanog s kaznenim djelima putem veće koordinacije s odgovarajućim međunarodnim tijelima i institucijama, uključujući koordinaciju u području policijske i pravosudne suradnje.
5. Stranke razmjenjuju iskustva u područjima kao što su razvoj politika, zakonodavstava i institucija, osposobljavanje osoblja, istraživanje povezano s drogama, sprečavanje, liječenje, oporavak i društvena reintegracija korisnika droge s ciljem minimiziranja negativnih posljedica svjetskog problema droga na javno zdravlje i društvo.

ČLANAK 29.

Pranje novca

1. Stranke su suglasne surađivati na sprečavanju i borbi protiv korištenja njihovih financijskih sustava, institucija i određenih nefinancijskih poslova i zanimanja za pranje prihoda od kaznenih djela kao što su nedopuštena trgovina drogom i korupcija te za financiranje terorizma.

2. Obje su stranke suglasne razmjenjivati najbolje prakse, stručna znanja, inicijative za jačanje kapaciteta i osposobljavanja, prema zajedničkom dogovoru, u pogledu tehničke i administrativne pomoći s ciljem izrade i provedbe propisa i djelotvornog funkcioniranja mehanizama za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma.

3. Ta se suradnja usredotočuje na:

- (a) razmjene odgovarajućih informacija unutar zakonodavnih okvira stranaka;
- (b) donošenje i djelotvornu provedbu odgovarajućih standarda za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma jednakih onima koje su donijela odgovarajuća međunarodna tijela aktivna u tom području, kao što su, prema potrebi, Radna skupina za financijske aktivnosti i Radna skupina za financijske aktivnosti za Latinsku Ameriku.

ČLANAK 30.

Organizirani kriminalitet

1. Stranke su suglasne surađivati na sprečavanju i borbi protiv organiziranog kriminaliteta, uključujući transnacionalni organizirani kriminalitet i financijski kriminalitet. U tu svrhu promiču i razmjenjuju najbolje prakse i provode relevantne usuglašene međunarodne norme i instrumente, kao što su Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta i njezini dopunski protokoli te Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije.

2. Stranke su također suglasne surađivati na poboljšavanju sigurnosti građana, posebno pružanjem podrške sigurnosnim politikama i strategijama. Tom suradnjom doprinosi se sprečavanju kriminaliteta i može uključivati aktivnosti kao što su projekti regionalne suradnje između policijskih i pravosudnih tijela, programi osposobljavanja i razmjene najboljih praksi profiliranja u kriminalističkim istragama. Ona među ostalim također obuhvaća razmjenu stajališta o zakonodavnim okvirima kao i administrativnu i tehničku pomoć usmjerenu na jačanje institucionalnih i operativnih sposobnosti tijela za izvršavanje zakonodavstva te razmjenu informacija i mjera za jačanje suradnje u vezi s istragama.

ČLANAK 31.

Borba protiv korupcije

1. Stranke surađuju s ciljem provedbe i promicanja odgovarajućih međunarodnih normi i instrumenata, kao što je Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije.
2. Stranke osobito surađuju u:
  - (a) poboljšavanju organizacijske djelotvornosti i jamčenju transparentnog upravljanja javnim sredstvima i odgovornosti uz sudjelovanje svojih institucija osnovanih za potrebe borbe protiv korupcije;
  - (b) razmjeni najboljih praksi povezanih s jačanjem odgovarajućih institucija, uključujući tijela za izvršavanje zakonodavstva i pravosudna tijela;

- (c) sprečavanju korupcije i podmićivanja u međunarodnim transakcijama;
- (d) vrednovanju provedbe politika za borbu protiv korupcije na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini u okviru mehanizma preispitivanja provedbe Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije.
- (e) poticanju mjera za promicanje kulture transparentnosti, zakonitosti i mijenjanja stajališta ljudi o koruptivnim praksama;
- (f) olakšavanju mjera za utvrđivanje i oduzimanje imovine, promicanju najboljih praksi i jačanju kapaciteta.

ČLANAK 32.

Nezakonito trgovanje malim i lakim oružjem

1. U pogledu sprečavanja i borbe protiv nezakonitog trgovanja malim i lakim oružjem, uključujući njihove dijelove, komponente i streljivo, stranke su suglasne surađivati na provedbi priznatog okvira Akcijskog plana UN-a za sprečavanje, suzbijanje i iskorjenjivanje svih aspekata nezakonitog trgovanja malim i lakim oružjem. U tom su kontekstu stranke suglasne surađivati na razmjeni iskustava i osposobljavanja među nadležnim tijelima, uključujući carinska tijela, policiju te kontrolna tijela.

2. Kao što je navedeno u Akcijskom planu UN-a iz stavka 1., stranke, među ostalim, u tom kontekstu ponovno potvrđuju prirodno pravo na individualnu ili kolektivnu samoobranu u skladu s člankom 51. Povelje UN-a, kao i pravo svake države na proizvodnju, uvoz i zadržavanje malog i lakog oružja za potrebe obrane i nacionalne sigurnosti, kao i za svoju sposobnost sudjelovanja u mirovnim operacijama u skladu s Poveljom UN-a i na temelju odluke svake od stranaka.

ČLANAK 33.

Borba protiv terorizma

1. U pogledu borbe protiv terorizma stranke surađuju u provedbi okvira i standarda dogovorenih u članku 8.
2. Stranke surađuju i kako bi osigurale da svaka osoba koja sudjeluje u financiranju, planiranju, pripremi ili počinjenju terorističkih djela, ili koja podupire ta djela, bude privedena pravdi. Stranke su suglasne da se borba protiv terorizma odvija u skladu s odgovarajućim rezolucijama Ujedinjenih naroda uz istovremeno poštovanje suverenosti stranaka, zakonitosti postupka, ljudskih prava i temeljnih sloboda.
3. Stranke su suglasne surađivati u sprečavanju i suzbijanju terorističkih djela kroz policijsku i pravosudnu suradnju.

4. Stranke, predane Globalnoj strategiji UN-a za borbu protiv terorizma, trebale bi promicati njezinu uravnoteženu provedbu te su suglasne prema potrebi na najdjelotvorniji način provoditi u njoj navedene mjere s ciljem okončanja terorističke prijetnje.

5. Stranke su također suglasne surađivati u okviru Ujedinjenih naroda na dovršavanju nacrtu sporazuma o sveobuhvatnoj konvenciji protiv međunarodnog terorizma.

ČLANAK 34.

Migracije, trgovanje ljudima i krijumčarenje migranata

1. Suradnja se ostvaruje u obliku savjetovanja između stranaka o njihovim potrebama i stajalištima te se provodi u skladu sa zakonodavnim okvirima stranaka. Suradnja se posebno usredotočuje na:

- (a) glavne uzroke migracija;
- (b) razvoj i provedbu nacionalnog zakonodavstva i praksi u pogledu međunarodne zaštite, u skladu s načelima i normama međunarodnog prava, uključujući načelo međunarodne zaštite u onim slučajevima kada se ono primjenjuje;
- (c) pravila o prihvatu te prava i status prihvaćenih osoba, pravedni tretman i integraciju u društvo osoba koje zakonito borave, obrazovanje i osposobljavanje zakonitih migranata, mjere protiv rasizma i ksenofobije te sve primjenjive odredbe o ljudskim pravima migranata;

- (d) vrednovanje mehanizama i politika za olakšavanje prijenosa doznaka;
- (e) razmjenu stajališta i najboljih praksi te raspravu o pitanjima od zajedničkog interesa povezanih s kružnim migracijama i sprečavanjem odljeva mozgova;
- (f) razmjenu iskustava i najboljih praksi te tehničku, tehnološku, operativnu i pravosudnu suradnju, prema potrebi i na temelju obostranog dogovora, u pogledu pitanja povezanih sa suzbijanjem trgovanja ljudima i krijumčarenja migranata, uključujući borbu protiv mreža i kriminalnih organizacija trgovaca i krijumčara te pružanje zaštite, pomoći i podrške žrtvama takvih zločina;
- (g) vraćanje, pod humanim, sigurnim i dostojanstvenim uvjetima, osoba koje nezakonito borave na državnom području druge stranke, uz potpuno poštovanje njihovih ljudska prava, uključujući promicanje njihova dobrovoljnog vraćanja i ponovni prihvrat takvih osoba u skladu sa stavkom 2.;
- (h) mjere podrške namijenjene održivom ponovnom uključivanju povratnika.

2. U okviru suradnje za sprečavanje i kontrolu nezakonite imigracije i ne dovodeći u pitanje potrebu zaštite žrtava trgovanja ljudima, stranke su nadalje suglasne:

- (a) identificirati svoje navodne državljane i ponovno prihvatiti svoje državljane koji se nezakonito nalaze na državnom području države članice Europske unije ili Kube u roku i u skladu s normama i postupcima utvrđenima primjenjivim zakonodavstvom u području migracija država članica Europske unije ili Kube, na zahtjev i bez nepotrebnog kašnjenja i dodatnih formalnosti nakon što se utvrdi državljanstvo;

(b) osigurati ponovni prihvrat svojih državljana s odgovarajućim identifikacijskim dokumentima u tu svrhu.

3. Stranke su suglasne, na zahtjev i što je prije moguće, u pregovorima dogovoriti sporazum kojim se uređuju posebne obveze država članica Europske unije i Kube u pitanjima migracija, uključujući ponovni prihvrat.

ČLANAK 35.

Konzularna zaštita

Kuba je suglasna da diplomatska i konzularna tijela bilo koje zastupljene države članice Europske unije pružaju zaštitu, pod istim uvjetima kao i državljanima te države članice Europske unije, bilo kojem državljaninu druge države članice koja nema stalno predstavništvo koje je u stvarnoj mogućnosti pružiti toj osobi konzularnu zaštitu.

ČLANAK 36.

Civilno društvo

Stranke prepoznaju potencijal doprinosa civilnog društva, uključujući akademsku zajednicu, skupine za strateško promišljanje i medije, za ispunjavanje ciljeva ovog Sporazuma. Suglasne su promicati aktivnosti kojima se podržava snažnije sudjelovanje civilnog društva u oblikovanju i provedbi odgovarajućih razvojnih i sektorskih aktivnosti suradnje, među ostalim putem jačanja kapaciteta.

GLAVA IV.

DRUŠTVENI RAZVOJ I SOCIJALNA KOHEZIJA

ČLANAK 37.

DRUŠTVENI RAZVOJ I SOCIJALNA KOHEZIJA

1. Potvrđujući da bi društveni razvoj trebao napredovati usporedno s gospodarskim razvojem, stranke su suglasne surađivati na poboljšanju društvene kohezije smanjenjem siromaštva, nepravde, nejednakosti i socijalne isključenosti, posebno imajući u vidu ispunjavanje ciljeva Programa za održivi razvoj do 2030. i međunarodno dogovorenog cilja promicanja dostojanstvenog rada za sve. Da bi ostvarile ove ciljeve, stranke aktiviraju znatna financijska sredstva, kako na temelju suradnje tako i iz unutarnjih izvora.
2. U tu svrhu stranke surađuju kako bi promicale i razmjenjivale najbolje prakse s obzirom na:
  - (a) gospodarske politike s društvenom vizijom usmjerenom prema uključivijem društvu s boljom raspodjelom dohotka kako bi se smanjila nejednakost i nepravednost;
  - (b) trgovinske i ulagačke politike, imajući na umu vezu između trgovine i održivog razvoja, pravednu trgovinu, razvoj ruralnih i urbanih državnih i nedržavnih poduzeća i njihove predstavničke organizacije te društvenu odgovornost poduzeća;

- (c) pravične i dobre fiskalne politike, omogućavajući bolju raspodjelu bogatstva i osiguravajući odgovarajuće razine socijalnih izdataka;
- (d) učinkovite javne socijalne izdatke povezane s jasno utvrđenim socijalnim ciljevima, uz prelazak na pristup usmjeren na rezultate;
- (e) poboljšanje i konsolidaciju djelotvornih socijalnih politika i pravičan pristup socijalnim uslugama za sve u različitim sektorima, kao što su područja obrazovanja, zdravstva, prehrane, sanitarnih uvjeta, stanovanja, pravosuđa i socijalne sigurnosti;
- (f) politike zapošljavanja usmjerene na dostojanstven rad za sve u skladu s međunarodnim i nacionalnim standardima u području rada te stvaranje gospodarskih prilika s posebnim naglaskom na najsiromašnije i najranjivije skupine te regije u najnepovoljnijem položaju;
- (g) uključivije i sveobuhvatne sheme socijalne zaštite, među ostalim uzimajući u obzir mirovine, zdravstvo, nezgode i nezaposlenost, na temelju načela solidarnosti i načela nediskriminacije;
- (h) strategije i politike za borbu protiv ksenofobije i diskriminacije na temelju, među ostalim, spola, rase, uvjerenja, etničkog podrijetla ili invaliditeta;
- (i) posebne politike i programe namijenjene mladima s ciljem promicanja njihove potpune integracije u gospodarski, politički i društveni život.

3. Stranke su suglasne poticati razmjenu informacija i iskustava o aspektima društvenog razvoja i kohezije unutarnjih planova ili programa.

ČLANAK 38.

Zapošljavanje i socijalna zaštita

Stranke su suglasne surađivati kako bi promicale zapošljavanje i socijalnu zaštitu mjerama i programima posebno namijenjenima:

- (a) osiguravanju dostojanstvenog rada za sve;
- (b) stvaranju uključivijih tržišta rada koja dobro funkcioniraju;
- (c) proširenju opsega socijalne zaštite;
- (d) promicanju socijalnog dijaloga;
- (e) osiguravanju poštovanja temeljnih standarda rada utvrđenih u konvencijama Međunarodne organizacije rada;
- (f) rješavanju pitanja koja se odnose na neformalnu ekonomiju;
- (g) pridavanju posebne pozornosti skupinama u nepovoljnom položaju i borbi protiv diskriminacije;

- (h) razvoju kvalitete ljudskih potencijala poboljšanjem obrazovanja i osposobljavanja, uključujući djelotvorno strukovno osposobljavanje;
- (i) poboljšanju zdravstvenih i sigurnosnih uvjeta na radnom mjestu, posebno jačanjem inspektorata rada i podupiranjem poboljšanja zdravlja i sigurnosti;
- (j) poticanju stvaranja radnih mjesta i poduzetništva jačanjem institucionalnog okvira potrebnog za stvaranje poduzeća i olakšavanje pristupa kreditu.

ČLANAK 39.

Obrazovanje

1. Stranke su suglasne dijeliti iskustva i najbolje prakse s obzirom na neprekidni razvoj obrazovanja na svim razinama.
2. Stranke su suglasne da se suradnjom podržava razvoj ljudskih resursa na svim obrazovnim razinama, osobito na razini visokog obrazovanja, uključujući posebne potrebe. Stranke promiču razmjene studenata, istraživača i pripadnika akademske zajednice kroz postojeće programe i poboljšavaju razvoj sposobnosti s ciljem osuvremenjivanja svojih sustava visokog obrazovanja.

ČLANAK 40.

Javno zdravstvo

1. Stranke su suglasne surađivati u područjima od obostranog interesa povezanim sa zdravstvenim sektorom, posebno u pogledu znanstvenih istraživanja, upravljanja zdravstvenim sustavima, prehrane, farmaceutskih proizvoda, preventivne medicine te seksualnog i reproduktivnog zdravlja, uključujući sprečavanje i kontrolu zaraznih bolesti kao što su HIV/SIDA, nezaraznih bolesti kao što su rak i srčane bolesti te ostale glavne prijetnje zdravlju, kao što su denga groznica, virusi chikungunya i zika. Stranke su također suglasne surađivati na promicanju provedbe međunarodnih sporazuma u području zdravstva kojih su stranke.
2. Stranke su suglasne pridavati posebnu pozornost regionalnim aktivnostima i programima koji se provode u području javnog zdravstva.

ČLANAK 41.

Zaštita potrošača

Stranke su suglasne surađivati na pitanjima zaštite potrošača s ciljem zaštite ljudskog zdravlja i interesa potrošača.

ČLANAK 42.

Kultura i baština

1. Stranke se obvezuju promicati suradnju u području kulture, uključujući kulturnu baštinu, uz primjereno poštovanje svojih raznolikosti. U skladu sa zakonodavstvom svake stranke takvom se suradnjom poboljšava obostrano razumijevanje i međukulturni dijalog te se potiču uravnotežene kulturne razmjene i kontakti s odgovarajućim akterima, uključujući organizacije civilnog društva obiju stranaka.
2. Stranke promiču suradnju u područjima umjetnosti, književnosti i glazbe, među ostalim razmjenom iskustava.
3. Suradnja između stranaka odvija se u skladu s odgovarajućim unutarnjim odredbama o autorskom pravu i ostalim odredbama u pogledu pitanja u području kulture, kao i u skladu s međunarodnim sporazumima kojih su stranke.
4. Stranke su suglasne promicati suradnju u pogledu obnove kulturne baštine i održivog upravljanja njome. Suradnja u ovom području među ostalim uključuje zaštitu i promicanje materijalne i nematerijalne prirodne i kulturne baštine, uključujući sprečavanje i aktivnosti protiv nezakonitog trgovanja kulturnom baštinom, u skladu s odgovarajućim međunarodnim instrumentima.
5. Stranke su suglasne promicati suradnju u audiovizualnom i medijskom sektoru, uključujući radio i tisak, putem zajedničkih inicijativa za osposobljavanje i aktivnosti audiovizualnog razvoja, produkcije i distribucije, uključujući područja obrazovanja i kulture.

6. Stranke potiču koordinaciju u kontekstu UNESCO-a s ciljem promicanja kulturne raznolikosti, među ostalim putem savjetovanja o ratifikaciji i provedbi Konvencije UNESCO-a o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnog izričaja. Suradnja obuhvaća i promicanje kulturne raznolikosti.

ČLANAK 43.

Osobe u stanju ranjivosti

1. Stranke su suglasne da suradnja u korist ranjivih osoba daje prioritet mjerama, uključujući inovativne politike i projekte, koje uključuju osobe u stanju ranjivosti. Cilj suradnje treba biti promicanje ljudskog razvoja, poboljšavanje životnih uvjeta i promicanje njihova potpunog uključivanja u društvo.
2. Suradnja obuhvaća razmjenu iskustava o zaštiti ljudskih prava, promicanje i provedbu politika za jamčenje jednakih mogućnosti za osobe u stanju ranjivosti, stvaranje gospodarskih prilika i promicanje posebnih socijalnih politika usmjerenih na razvoj ljudskih sposobnosti pomoću obrazovanja i osposobljavanja te pristup osnovnim socijalnim uslugama, mrežama socijalne sigurnosti i pravosuđu s posebnim naglaskom na, među ostalim, osobe s invaliditetom i njihove obitelji, djecu i starije osobe.

ČLANAK 44.

Pitanja ravnopravnosti spolova

1. Stranke su suglasne da se suradnjom pomaže jačanju politika, programa i mehanizama kojima je cilj osigurati, poboljšati i proširiti jednako sudjelovanje i jednake mogućnosti muškaraca i žena u političkom, gospodarskom, društvenom i kulturnom životu, posebno s obzirom na djelotvornu provedbu Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena te Pekinšku deklaraciju i platformu za djelovanje. Prema potrebi, poduzimaju se pozitivne mjere za potporu ženama.
2. Suradnjom se promiče integracija pitanja ravnopravnosti spolova u sva relevantna područja suradnje, uključujući javne politike, razvojne strategije i mjere, kao i pokazatelje za mjerenje njihovog učinka.
3. Suradnjom se također pomaže olakšati jednaki pristup muškaraca i žena svim uslugama i sredstvima koja im omogućuju da u potpunosti ostvaruju svoja temeljna prava, kao što su prava u vezi s obrazovanjem, zdravstvom, strukovnim osposobljavanjem, mogućnostima zapošljavanja, političkim odlučivanjem, upravljačkim strukturama i privatnim poduzećima.
4. Posebna pozornost pridaje se programima namijenjenima sprečavanju i rješavanju svih oblika nasilja nad ženama.

ČLANAK 45.

Mladi

1. Suradnjom između stranaka podržavaju se sve njihove relevantne politike koje se odnose na mlade. Ta suradnja obuhvaća potporu osposobljavanju i zapošljavanju, obiteljskim politikama i obrazovanju, stvaranje prilika za zapošljavanje mladih i poticanje razmjene iskustava o programima za sprečavanje maloljetničke delikvencije i ponovno uključivanje takvih maloljetnika u gospodarski i društveni život.
2. Stranke su suglasne promicati aktivno sudjelovanje mladih osoba u društvu, uključujući sudjelovanje u oblikovanju politika koje doprinose razvoju mladih osoba i koje imaju utjecaja na njihove živote.
3. Obje strane suglasne su promicati provedbu programa za poticanje suradnje među organizacijama mladih, uključujući programe razmjene.

ČLANAK 46.

Razvoj lokalnih zajednica

1. Stranke su suglasne surađivati na promicanju održivog razvoja lokalnih zajednica integriranim djelovanjem kojim se jačaju inicijative različitih predstavnika lokalnoga gospodarskog razvoja i promiče apsorpcija postojećih resursa na razini lokalnih zajednica.

2. Suradnjom bi se mogle podržati aktivnosti kao što su:
  - (a) lokalne inicijative u skladu sa strateškim planom za odnosno područje;
  - (b) jačanje sposobnosti gospodarskog upravljanja lokalnih proizvodnih subjekata i pružatelja usluga.

GLAVA V.

OKOLIŠ, UPRAVLJANJE RIZIKOM OD KATASTROFA I KLIMATSKE PROMJENE

ČLANAK 47.

Suradnja u području okoliša i klimatskih promjena

1. Stranke su suglasne surađivati da bi zaštitile i poboljšale kvalitetu okoliša na lokalnoj, regionalnoj i globalnoj razini s ciljem postizanja održivog razvoja.
2. Uzimajući u obzir učinak ovog Sporazuma, stranke pridaju odgovarajuću pozornost odnosu razvoja i okoliša. Stranke nastoje iskoristiti prilike za ulaganja u čistu tehnologiju.

3. Suradnjom se također olakšava postizanje napretka na odgovarajućim međunarodnim konferencijama i promiče djelotvorna provedba multilateralnih sporazuma i u njima usuglašenih načela u područjima kao što su biološka raznolikost, klimatske promjene, širenje pustinja, suše i upravljanje kemikalijama.

4. Suradnja se posebno odvija u području:

- (a) očuvanja prirodnih resursa, biološke raznolikosti i ekosustava, uključujući šume i ribarstvo, te održivoga gospodarenja njima, kao i uslugama koje oni pružaju;
- (b) borbe protiv onečišćenja slatkih i morskih voda, zraka i tla, među ostalim dobrim gospodarenjem otpadom, otpadnim vodama, kemikalijama te drugim opasnim tvarima i materijalima;
- (c) globalnih pitanja kao što su klimatske promjene, prorijeđenost ozonskog omotača, širenje pustinja i suše, krčenje šuma, zaštita priobalnih područja te očuvanje biološke raznolikosti i biološke sigurnosti.

5. U tom se kontekstu suradnjom nastoje olakšati zajedničke inicijative u području ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe na njihove posljedice, uključujući jačanje politika usmjerenih na pitanja klimatskih promjena.

6. Suradnja može obuhvaćati mjere kao što su:
- (a) promicanje političkog dijaloga i njegova provedba, razmjena informacija i iskustava povezanih sa zakonodavstvom u području okoliša, tehničkim pravilima i čišćom proizvodnjom te najboljom praksom u području okoliša, kao i jačanje kapaciteta s ciljem jačanja gospodarenja okolišem i sustava praćenja i nadzora u svim sektorima i na svim razinama vlasti;
  - (b) prijenos i upotreba održive čiste tehnologije te znanja i iskustva, uključujući stvaranje poticaja i mehanizama za inovacije i zaštitu okoliša;
  - (c) uključivanje okolišnih aspekata u druga područja politike, uključujući upravljanje uporabom zemljišta;
  - (d) promicanje održivih modela proizvodnje i potrošnje, među ostalim održivom uporabom ekosustava, usluga i robe;
  - (e) promicanje osviještenosti o okolišu i obrazovanja te boljeg sudjelovanja civilnog društva, posebno lokalnih zajednica, u zaštiti okoliša i u radu na postizanju održivog razvoja;
  - (f) poticanje i promicanje regionalne suradnje u području zaštite okoliša;
  - (g) pomoć u provedbi i izvršavanju onih multilateralnih sporazuma kojih su stranke stranke.

ČLANAK 48.

Upravljanje rizikom od katastrofa

1. Stranke prepoznaju potrebu za upravljanjem svim rizicima od katastrofa koji utječu na državno područje jedne ili više država. Stranke potvrđuju svoju zajedničku predanost poboljšavanju mjera sprečavanja, ublažavanja, pripravnosti, odgovora i oporavka kako bi povećale otpornost svojih društava i infrastrukture te prema potrebi surađivale na bilateralnoj i multilateralnoj političkoj razini s ciljem poboljšanja ishoda upravljanja rizikom od katastrofa.
2. Stranke su suglasne da je suradnja u području upravljanja rizikom od katastrofa namijenjena smanjenju ranjivosti i rizika, povećanju sposobnosti praćenja i ranog uzbunjivanja te povećanju otpornosti Kube na katastrofe, među ostalim pružanjem podrške unutarnjim nastojanjima i regionalnom okviru za smanjenje ranjivosti i odgovora na katastrofe, kako bi se ojačala istraživanja u regiji i širile najbolje prakse na temelju iskustava stečenih iz smanjenja rizika od katastrofa te spremnosti, planiranja, sprečavanja, ublažavanja, odgovora i oporavka u tom području.

ČLANAK 49.

Vodoopskrba i odvodnja

1. Stranke prepoznaju potrebu da se osiguraju raspoloživost vodoopskrbe i odvodnje te održivo gospodarenje vodoopskrbom i odvodnjom za sve te su u skladu s tim suglasne surađivati na, među ostalim:

- (a) jačanju kapaciteta za učinkovito upravljanje vodoopskrbnim i odvodnim mrežama;
  - (b) učincima kvalitete vode na zdravstvene pokazatelje;
  - (c) modernizaciji tehnologija povezanih s kvalitetom vode, od praćenja do laboratorija;
  - (d) programima obrazovanja kojima se promiču očuvanje, racionalna upotreba i integrirano upravljanje vodnim resursima.
2. Stranke su suglasne pridavati posebnu pozornost regionalnim aktivnostima i programima suradnje u ovom području.

GLAVA VI.

GOSPODARSKI RAZVOJ

ČLANAK 50.

Poljoprivreda, ruralni razvoj, ribarstvo i akvakultura

1. Stranke su suglasne surađivati u područjima poljoprivrede, ruralnog razvoja, ribarstva i akvakulture u pogledu, među ostalim:
- (a) poboljšanja produktivnosti i proizvodnje;

- (b) povećanja kvalitete poljoprivrednih proizvoda te proizvoda ribarstva i akvakulture;
- (c) razvoja gradske i prigradske poljoprivrede;
- (d) jačanja proizvodnih lanaca;
- (e) ruralnog razvoja;
- (f) promicanja zdravih navika s ciljem povećanja razine hranjivih vrijednosti;
- (g) razvoja tržišta poljoprivrednih proizvoda i tržišta ribarstva, veleprodajnih tržišta i pristupa financijskom kreditiranju;
- (h) promicanja usluga razvoja poslovanja za zadruge, mala privatna poljoprivredna gospodarstva i manje ribarske zajednice;
- (i) razvoja njihovih tržišta i promicanja međunarodnih trgovinskih odnosa;
- (j) razvoja organske proizvodnje;
- (k) razvoja održive poljoprivrede i akvakulture u kojem se poštuju zahtjevi i izazovi u području okoliša;
- (l) promicanja znanosti, tehnologije i inovacija u području poljoprivrede i ruralnog razvoja, ribarstva i akvakulture te industrijske obrade tih resursa;

- (m) promicanja održivog iskorištavanja ribljih resursa i upravljanja njima;
- (n) promicanja najboljih praksi u upravljanju ribarstvom;
- (o) poboljšanja prikupljanja podataka kako bi se u procjeni ribljeg stoka i upravljanju njime u obzir uzele najbolje raspoložive znanstvene informacije;
- (p) jačanja sustava praćenja, kontrole i nadzora u ribarstvu;
- (q) borbe protiv nezakonitih, neprijavljenih i nereguliranih aktivnosti ribarstva;
- (r) jačanja suradnje s ciljem osiguravanja povećanih kapaciteta za razvoj tehnologija s dodanom vrijednošću za obradu proizvoda ribarstva i akvakulture.

2. Suradnja može među ostalim obuhvatiti pružanje stručnog znanja, podrške, jačanje kapaciteta te razmjenu informacija i iskustava. Stranke su suglasne promicati institucionalnu suradnju i jačati suradnju unutar međunarodnih organizacija te s unutarnjim i regionalnim organizacijama za upravljanje u području ribarstva.

3. Kada je riječ o područjima posebno podložnima katastrofama, stranke potiču analize rizika i odgovarajuće mjere za povećanje otpornosti u okviru sigurnosti hrane i suradnje u poljoprivredi.

ČLANAK 51.

Održivi turizam

1. Stranke prepoznaju važnost sektora turizma za društveni i gospodarski razvoj lokalnih zajednica i veliki gospodarski potencijal obiju regija za razvoj poduzeća u ovom području.
2. U tu su svrhu stranke suglasne surađivati u promicanju održivog turizma, a osobito kako bi pružale podršku:
  - (a) razvoju politika za optimizaciju društveno-gospodarskih koristi od turizma;
  - (b) stvaranju i konsolidaciji turističkih proizvoda pružanjem nefinancijskih usluga, osposobljavanjem te tehničkom pomoći i uslugama;
  - (c) uključivanju okolišnih, kulturnih i socijalnih aspekata u razvoj sektora turizma, uključujući zaštitu i promicanje kulturnog nasljeđa i prirodnih bogatstava;
  - (d) uključivanju lokalnih zajednica u proces razvoja turizma, posebno turizma u ruralnim područjima i zajednici te ekoturizma;
  - (e) marketinškim i promidžbenim strategijama, razvoju institucionalnih kapaciteta i ljudskih resursa te promicanju međunarodnih normi;

- (f) promicanju javno-privatne suradnje i udruživanja;
- (g) izradi planova upravljanja za razvoj unutarnjeg i regionalnog turizma;
- (h) promicanju informacijske tehnologije u području turizma.

ČLANAK 52.

Suradnja u području znanosti, tehnologije i inovacija

1. Stranke nastoje razviti znanstvene, tehnološke i inovacijske kapacitete koji će obuhvaćati sve aktivnosti u okviru uspostavljenih mehanizama ili sporazuma o suradnji od obostranog interesa. U tu svrhu potiču razmjenu informacija te sudjelovanje svojih istraživačkih subjekata i tehnološki razvoj s obzirom na sljedeće aktivnosti suradnje, u skladu sa svojim internim pravilima:

- (a) razmjenu informacija o svojim politikama u području znanosti i tehnologije;
- (b) zajedničke aktivnosti istraživanja i razvoja s ciljem poticanja znanstvenog napretka i prijenosa tehnologije, znanja i iskustva, uključujući upotrebu informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

2. Poseban se naglasak stavlja na jačanje ljudskog potencijala kao dugotrajne osnove za znanstvenu i tehnološku izvrsnost te stvaranje održivih veza među znanstvenim i tehnološkim zajednicama stranaka kako na unutarnjoj tako i na regionalnoj razini. U tu svrhu promiču se razmjene istraživača i najboljih praksi u istraživačkim projektima.
3. Istraživački centri, visokoobrazovne institucije i ostali dionici u Europskoj uniji i na Kubi uključuju se u suradnju u području znanosti, tehnologije i istraživanja, prema potrebi.
4. Stranke su suglasne primjenjivati sve mehanizme za povećanje količine i kvalitete visokokvalificiranih stručnjaka, uključujući osposobljavanje, zajedničko istraživanje, stipendije i razmjene.
5. Stranke promiču sudjelovanje svojih subjekata u međusobnim znanstvenim i tehnološkim programima u nastojanju da se postigne uzajamno korisna znanstvena izvrsnost i u skladu sa svojim odredbama kojima se uređuje sudjelovanje pravnih subjekata iz trećih zemalja.

ČLANAK 53.

Prijenos tehnologije

1. Prepoznajući važnost suradnje i tehničke pomoći u području prijenosa tehnologije, uključujući procese automatizacije, stranke su suglasne surađivati na promicanju prijenosa tehnologije putem akademskih ili stručnih programa namijenjenih međusobnom prijenosu znanja.
2. Europska unija olakšava i promiče pristupanje Kube programima istraživanja i razvoja koji su namijenjeni, među ostalim, razvoju tehnologije.

ČLANAK 54.

Energija, uključujući energiju iz obnovljivih izvora

1. Prepoznajući sve veću važnost rješenja povezanih s energijom iz obnovljivih izvora i energetske učinkovitosti, stranke su suglasne da je njihov zajednički cilj poticati suradnju u području energetike, posebno s obzirom na, među ostalim, održive, čiste i obnovljive izvore energije, energetske učinkovitost, tehnologiju koja omogućava uštede energije, elektrifikaciju ruralnih područja i regionalnu integraciju energetskih tržišta, kako su utvrdile stranke te u skladu s unutarnjim zakonodavstvom.

2. Suradnja može obuhvaćati, među ostalim:

- (a) politički dijalog i suradnju u sektoru energetike, posebno s obzirom na poboljšanje i diversifikaciju opskrbe energijom i poboljšanje energetske tržišta, uključujući proizvodnju, prijenos i distribuciju;
- (b) programe jačanja kapaciteta, prijenos tehnologije i znanja, uključujući rad na emisijskim standardima, u sektoru energetike, posebno uzimajući u obzir energetske učinkovitost i gospodarenje u sektoru;
- (c) promicanje štednje energije, energetske učinkovitosti, energije iz obnovljivih izvora i studija utjecaja proizvodnje i potrošnje energije na okoliš, a posebno na bioraznolikost, šumarstvo i promjenu namjene zemljišta;
- (d) razvoj pilot-projekata u području energije iz obnovljivih izvora i energetske učinkovitosti, posebno u područjima solarne energije, energije vjetra, energije iz biomase, hidroenergije, energije valova te energije plime i oseke;
- (e) programe namijenjene podizanju opće svijesti stanovništva o energiji iz obnovljivih izvora i energetske učinkovitosti;
- (f) recikliranje ili iskorištavanje čvrstog i tekućeg otpada za dobivanje energije.

ČLANAK 55.

Promet

1. Stranke su suglasne da se suradnja u području prometa usredotoči na restrukturiranje i modernizaciju prometnih sustava i povezane infrastrukture, olakšavanje i poboljšavanje mobilnosti putnika i robe te omogućavanje boljeg pristupa gradskim, zračnim, pomorskim, željezničkim i cestovnim prometnim tržištima te tržištu unutarnjih plovnih putova poboljšavanjem upravljanja prometom u operativnom i administrativnom smislu te promicanjem visokih operativnih standarda.
2. Suradnja može obuhvaćati:
  - (a) razmjenu informacija o politikama stranaka, osobito kada je riječ o gradskom prometu te međusobnoj povezanosti i interoperabilnosti multimodalnih prometnih mreža te o drugim pitanjima od obostranog interesa;
  - (b) upravljanje unutarnjim plovnim putovima, cestama, željeznicama, lukama i zračnim lukama, uključujući primjerenu suradnju među odgovarajućim tijelima;
  - (c) projekte za prijenos europske tehnologije u području globalnog sustava za satelitsku navigaciju i centara javnoga gradskog prijevoza;
  - (d) poboljšavanje standarda koji se odnose na sigurnost i sprečavanje onečišćenja, uključujući suradnju u odgovarajućim međunarodnim forumima u kojima se nastoji osigurati bolje provođenje međunarodnih normi;
  - (e) aktivnosti kojima se promiče razvoj aeronautičkog i pomorskog prometa.

ČLANAK 56.

Modernizacija gospodarskog i društvenog modela

1. Stranke su suglasne razvijati aktivnosti suradnje radi podrške jačanju i modernizaciji kubanske javne uprave i kubanskoga gospodarstva. Stranke su suglasne podržavati razvoj poduzeća i zadruga, s posebnim naglaskom na lokalni razvoj.
2. Ta suradnja mogla bi se razvijati u područjima od obostranog interesa, kao što su:
  - (a) makroekonomske politike, uključujući fiskalne politike;
  - (b) statistike;
  - (c) trgovinski informacijski sustavi;
  - (d) mjere za olakšavanje trgovine;
  - (e) sustavi i standardi za kvalitetu;
  - (f) podrška za inicijative lokalnog razvoja;
  - (g) razvoj poljoprivredno-industrijskog sektora;
  - (h) državne kontrole i nadzor;

(i) organizacija i funkcioniranje poduzeća, uključujući javna poduzeća.

3. Stranke su suglasne promicati i poticati suradnju među institucijama, uključujući institucije u određenim sektorima, koje promiču instrumente za podršku malih i srednjih poduzeća, posebno onih čiji je rad usmjeren prema poboljšavanju konkurentnosti, tehnoloških inovacija, integracije u vrijednosne lance, pristupa kreditiranju i osposobljavanju te jačanju institucionalnog kapaciteta i institucionalnog okvira. Stranke su također suglasne promicati kontakte među trgovačkim društvima obiju stranaka kako bi podržale njihov ulazak na međunarodna tržišta, ulaganja i prijenos tehnologije.

ČLANAK 57.

Statistički podaci

1. Stranke su suglasne surađivati u izradi boljih statističkih metoda i programa, u skladu s međunarodno prihvaćenim standardima, uključujući prikupljanje, obradu, kontrolu kvalitete i diseminaciju statističkih podataka, s ciljem stvaranja pokazatelja kojima će se poboljšati usporedivost stranaka, čime će se strankama omogućiti utvrđivanje zahtjeva u pogledu statističkih informacija u područjima obuhvaćenima ovim Sporazumom. Stranke potvrđuju korisnost bilateralne suradnje za potporu tim ciljevima.

2. Ta suradnja može obuhvaćati, među ostalim: tehničke razmjene između kubanskog Nacionalnog ureda za statistiku i informacije, statističkih ureda u državama članicama Europske unije i Eurostata, uključujući razmjenu znanstvenika; razvoj poboljšanih i dosljednih načina prikupljanja podataka, raščlanjivanja, analize i tumačenja; te organizaciju seminara, radnih skupina ili programa kojima se dopunjavaju sposobnosti u području statistike.

ČLANAK 58.

Dobro upravljanje u području oporezivanja

1. Stranke prepoznaju i obvezuju se na provedbu načela dobrog upravljanja u području oporezivanja, to jest transparentnosti, razmjene informacija i poštenog tržišnog natjecanja u pogledu oporezivanja.
2. U skladu s vlastitim nadležnostima stranke poboljšavaju međunarodnu suradnju u području oporezivanja, olakšavaju naplatu zakonitih poreznih prihoda i razvijaju mjere za djelotvornu provedbu minimalnih standarda dobrog upravljanja u području oporezivanja.

GLAVA VII.

REGIONALNA INTEGRACIJA I SURADNJA

ČLANAK 59.

Regionalna suradnja

1. Suradnjom se podupiru aktivnosti povezane s razvojem regionalne suradnje između Kube i njezinih karipskih susjeda, u okviru CARIFORUM-a, posebno u prioritetnim područjima utvrđenima Zajedničkom strategijom partnerstva EU-a i karipskih država. Te bi aktivnosti također mogle doprinijeti jačanju procesa regionalne integracije na Karibima.

2. Suradnjom se dodatno pojačava uključivanje svih sektora, uključujući civilno društvo, u procese regionalne suradnje i integracije u skladu s uvjetima kako su ih definirale stranke te ona obuhvaća podršku mehanizmima savjetovanja i kampanjama podizanja svijesti.
3. Stranke su suglasne koristiti se svim postojećim instrumentima suradnje za promicanje aktivnosti namijenjenih razvoju aktivne suradnje između Europske unije i Kube te između Kube i ostalih zemalja i/ili regija Latinske Amerike i Kariba u svim područjima suradnje obuhvaćenima ovim Sporazumom. Stranke su suglasne pridavati posebnu pozornost regionalnim programima suradnje u pogledu istraživanja, inovacija i obrazovanja te nastaviti razvijati Prostor znanja Europska unija – Latinska Amerika i Karibi (EU-LAC) putem inicijativa kao što su Zajednički istraživački prostor i Zajednički prostor visokog obrazovanja. Nastoji se da se aktivnosti regionalne i bilateralne suradnje međusobno dopunjuju.
4. Stranke nastoje razmjenjivati stajališta i surađivati s ciljem usuglašavanja i razvoja zajedničkog djelovanja u međunarodnim forumima.

DIO IV.

TRGOVINA I TRGOVINSKA SURADNJA

ČLANAK 60.

Ciljevi

Stranke su suglasne da su ciljevi njihove suradnje u području trgovine posebno usmjereni prema:

- (a) jačanju njihovih trgovinskih i gospodarskih odnosa, posebno promicanjem dijaloga u trgovinskim pitanjima i poticanjem povećanih trgovinskih tokova između stranaka;
- (b) promicanju uključivanja Kube u svjetsko gospodarstvo;
- (c) poticanju razvoja i diversifikacije trgovine unutar regije te trgovine s Europskom unijom;
- (d) jačanju doprinosa trgovine održivom razvoju, uključujući okolišne i društvene aspekte;
- (e) podržavanju diversifikacije kubanskoga gospodarstva i promicanju odgovarajuće poslovne klime;

- (f) poticanju snažnijeg protoka ulaganja tako što će se stvoriti privlačno i stabilno okruženje za uzajamna ulaganja putem dosljednog dijaloga s ciljem poboljšavanja razumijevanja i suradnje u pitanjima ulaganja te tako što će se promicati nediskriminirajući režim ulaganja.

GLAVA I.

TRGOVINA

ČLANAK 61.

Trgovina utemeljena na pravilima

1. Stranke prepoznaju da su znatno smanjenje carina i ostalih prepreka u trgovini te uklanjanje diskriminirajućeg tretmana u međunarodnim trgovinskim odnosima sredstvo promicanja rasta, gospodarske diversifikacije i blagostanja.
2. Stranke ponovno potvrđuju da je u njihovom obostranom interesu trgovati u skladu s multilateralnim trgovinskim sustavom utemeljenim na pravilima u kojem su stranke odgovorne za održavanje nadređenog položaja pravila i njihove djelotvorne, pravedne i uravnotežene provedbe.

ČLANAK 62.

Tretman prema načelu najpovlaštenije nacije

1. Svaka stranka odobrava za robu druge stranke tretman prema načelu najpovlaštenije nacije u skladu s člankom I. Općeg sporazuma o carinama i trgovini (GATT) iz 1994. i njegovim napomenama za tumačenje, koje su obuhvaćene ovim Sporazumom i čine njegov sastavni dio, *mutatis mutandis*.
2. Stavak 1. ne primjenjuje se u odnosu na povlašteni tretman koji je jedna od stranaka dodijelila za robu druge zemlje u skladu sa sporazumima WTO-a.

ČLANAK 63.

Nacionalni tretman

Svaka stranka odobrava za robu druge stranke nacionalni tretman u skladu s člankom III. GATT-a iz 1994. i njegovim napomenama za tumačenje, koje su obuhvaćene ovim Sporazumom i čine njegov sastavni dio, *mutatis mutandis*.

ČLANAK 64.

Transparentnost

1. Stranke ponovno potvrđuju načelo transparentnosti u primjeni svojih mjera u području trgovine i suglasne su da bi se o politikama i propisima koji utječu na vanjsku trgovinu trebalo jasno obavješćivati te da bi te politike i propisi trebali biti jasno objašnjeni.
2. Stranke su suglasne da bi dionici trebali imati mogućnost biti obaviješteni o onim propisima svake stranke koji utječu na međunarodnu trgovinu.

ČLANAK 65.

Olakšavanje trgovine

Stranke potvrđuju svoju predanost Sporazumu WTO-a o olakšavanju trgovine.

ČLANAK 66.

Tehničke prepreke u trgovini

1. Stranke ponovno potvrđuju svoja prava i obveze na temelju Sporazuma WTO-a o tehničkim preprekama u trgovini („Sporazum o TBT-u”).

2. Odredbe ovog članka primjenjuju se na tehničke propise, standarde i postupke ocjenjivanja sukladnosti kako su definirani u Sporazumu o TBT-u.
3. Stranke prepoznaju važnost djelotvornih mehanizama za obavješćivanje i razmjenu informacija u pogledu tehničkih propisa, standarda i postupaka ocjenjivanja sukladnosti u skladu sa Sporazumom o TBT-u.

ČLANAK 67.

Sanitarne i fitosanitarne mjere

1. Stranke ponovno potvrđuju prava, obveze, načela i ciljeve Sporazuma o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera, Međunarodne konvencije o zaštiti bilja, Komisije za Codex Alimentarius i Svjetske organizacije za zdravlje životinja.
2. Stranke prepoznaju važnost djelotvornih mehanizama za savjetovanje, obavješćivanje i razmjenu informacija u pogledu sanitarnih i fitosanitarnih mjera te mjera za dobrobit životinja u okviru nadležnih međunarodnih organizacija.

ČLANAK 68.

Zaštita trgovine

Stranke ponovno potvrđuju svoju predanost i obveze na temelju sljedećih sporazuma WTO-a: Sporazuma o zaštitnim mjerama, Sporazuma o subvencijama i kompenzacijskim mjerama te Sporazuma o provedbi članka VI. GATT-a iz 1994.

ČLANAK 69.

Klauzula o reviziji

Stranke mogu obostranim pristankom izmijeniti i preispitati ovaj dio s ciljem produbljivanja svojeg trgovinskog i investicijskog odnosa.

ČLANAK 70.

Klauzula o općim iznimkama

Stranke potvrđuju da su njihova postojeća prava i obveze koji proizlaze iz članka XX. GATT-a iz 1994. i njegovih napomena za tumačenje obuhvaćeni ovim Sporazumom i čine njegov sastavni dio, *mutatis mutandis*.

GLAVA II.

SURADNJA POVEZANA S TRGOVINOM

ČLANAK 71.

Carinska kontrola

1. Stranke promiču i olakšavaju suradnju među svojim carinskim službama kako bi jamčile sigurnost granica, pojednostavnjenje carinskih postupaka i olakšavanje zakonite trgovine, pri tome zadržavajući svoje sposobnosti kontrole.
2. Suradnja obuhvaća, među ostalim:
  - (a) razmjene informacija o carinskom zakonodavstvu i postupcima, posebno u sljedećim područjima:
    - i. pojednostavnjivanju i modernizaciji carinskih postupaka;
    - ii. olakšavanju provoza;
    - iii. provedbi prava intelektualnog vlasništva od strane carinskih tijela;
    - iv. odnosima s poslovnom zajednicom;

- v. slobodnom prometu robe i regionalnoj integraciji;
  - vi. organizaciji u pogledu carinskih kontrola na granicama;
- (b) razvoj zajedničkih inicijativa u zajednički dogovorenim područjima;
  - (c) promicanje koordinacije među svim relevantnim graničnim tijelima, kako unutar tako i preko granica.
3. Stranke pružaju uzajamnu administrativnu pomoć u carinskim pitanjima. U tu svrhu mogu zajedničkim dogovorom uspostaviti bilateralne instrumente.

ČLANAK 72.

Suradnja u pogledu olakšavanja trgovine

1. Stranke potvrđuju svoju predanost jačanju suradnje u području olakšavanja trgovine s ciljem osiguravanja da odgovarajuće zakonodavstvo, odgovarajući postupci i administrativna sposobnost carinskih tijela doprinose ispunjavanju ciljeva djelotvorne kontrole i olakšavanja trgovine.

2. Stranke su suglasne surađivati, među ostalim, u sljedećim područjima:
- (a) jačanju kapaciteta i pružanju stručnih znanja nadležnim tijelima u carinskim pitanjima, uključujući certificiranje i provjere podrijetla, i u tehničkim pitanjima radi provedbe regionalnih carinskih postupaka;
  - (b) primjeni mehanizama i suvremenih carinskih tehnika, uključujući procjenu rizika, prethodne obvezujuće odluke, pojednostavnjene postupke za ulaz i puštanje robe, carinske kontrole i metode revizije u trgovačkim društvima;
  - (c) uvođenju postupaka i praksi koje uzimaju u obzir, u mjeri u kojoj je to moguće, međunarodna pravila, instrumente i norme primjenjive u području carina i trgovine, uključujući među ostalim Sporazum WTO-a o olakšavanju trgovine, Međunarodnu konvenciju o pojednostavnjenju i usklađivanju carinskih postupaka, kako je izmijenjena (Revidirana Konvencija iz Kyota) i Okvir normi Svjetske carinske organizacije za osiguravanje i olakšavanje globalne trgovine;
  - (d) informacijskim sustavima i automatizaciji carinskih postupaka i ostalih trgovinskih postupaka, posebno za potrebe provedbe mjera olakšavanja trgovine za ovlaštene operatore i informacijske službe.

ČLANAK 73.

Intelektualno vlasništvo

1. Stranke prepoznaju važnost tehničke suradnje u području intelektualnog vlasništva, uključujući zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla, i suglasne su na temelju zajednički dogovorenih uvjeta surađivati u specifičnim projektima suradnje koji proizlaze iz toga, a u skladu s unutarnjim zakonodavstvom stranaka i s međunarodnim sporazumima kojih su stranke.
2. Stranke su suglasne promicati institucionalnu suradnju, razmjenu informacija, tehničku pomoć, jačanje kapaciteta i osposobljavanje. Stranke su suglasne da se tehnička suradnja odvija u skladu s njihovim društveno-gospodarskim razinama razvoja, prioritetima i razvojnim potrebama.
3. Stranke su suglasne da se suradnjom doprinosi promicanju tehnoloških inovacija te prijenosu i širenju tehnologije, na uzajamnu korist proizvođača i korisnika tehnološkog znanja i na način koji vodi prema društvenom i gospodarskom blagostanju te ravnoteži između prava i obveza.

ČLANAK 74.

Suradnja u pogledu tehničkih prepreka u trgovini

1. Stranke prepoznaju važnost suradnje i tehničke pomoći u pogledu tehničkih prepreka u trgovini i suglasne su promicati suradnju među svojim tijelima nadležnima za normizaciju, mjeriteljstvo, akreditaciju i ocjenjivanje sukladnosti.
2. Stranke su suglasne surađivati, među ostalim, u sljedećim područjima:
  - (a) jačanju kapaciteta i pružanju stručnog znanja, uključujući razvoj i jačanje odgovarajuće infrastrukture, kao i osposobljavanju i pružanju tehničke pomoći u područjima tehničkih propisa, normizacije, ocjenjivanja sukladnosti, akreditacije i mjeriteljstva, među ostalim s ciljem olakšavanja razumijevanja zahtjeva Europske unije i sukladnosti s tim zahtjevima;
  - (b) promicanju suradnje nadležnih tijela u okviru odgovarajućih međunarodnih organizacija;
  - (c) razmjeni informacija, iskustava i najboljih praksi;
  - (d) razvoju zajedničkih stajališta;
  - (e) postizanju kompatibilnosti između tehničkih propisa i postupaka za ocjenjivanje sukladnosti te njihove konvergencije;

- (f) uklanjanju nepotrebnih prepreka u trgovini.

ČLANAK 75.

Sigurnost hrane, sanitarna i fitosanitarna pitanja te pitanja povezana s dobrobiti životinja

1. Stranke promiču suradnju i koordinaciju među nadležnim tijelima, među ostalim u okviru odgovarajućih međunarodnih organizacija, u pogledu sigurnosti hrane, sanitarnih i fitosanitarnih pitanja te dobrobiti životinja radi doprinošenja svojim bilateralnim trgovinskim odnosima. Potiču suradnju s ciljem priznavanja istovjetnosti i usklađivanja sanitarnih i fitosanitarnih mjera te pružaju savjete i tehničku pomoć u provedbi tih mjera.
2. Cilj suradnje u pogledu sigurnosti hrane, sanitarnih i fitosanitarnih pitanja i dobrobiti životinja je ojačati sposobnosti svake stranke kako bi se poboljšao pristup tržištu druge stranke uz istovremeno zadržavanje razine zaštite osoba, životinja i bilja te dobrobiti životinja.
3. Suradnja može obuhvaćati, među ostalim:
  - (a) pružanje stručnih znanja o zakonodavnoj i tehničkoj sposobnosti za izradu i provođenje zakonodavstva te za razvoj službenih sanitarnih i fitosanitarnih nadzornih sustava, uključujući programe iskorjenjivanja, sustave za sigurnost hrane i upozorenja, i pružanje stručnih znanja o dobrobiti životinja;

- (b) podržavanje razvoja i jačanja institucionalnih i administrativnih sposobnosti na Kubi, uključujući sposobnosti kontrole, kako bi se poboljšalo njezino stanje u pogledu sanitarnih i fitosanitarnih pitanja;
- (c) razvoj sposobnosti na Kubi za ispunjavanje sanitarnih i fitosanitarnih zahtjeva kako bi se poboljšao pristup tržištu druge stranke te istovremeno zadržala razina zaštite;
- (d) jačanje službenih sustava kontrole za potrebe izvoza u Europsku uniju putem jačanja analitičkih sposobnosti i upravljanja nacionalnim laboratorijima kako bi se ispunili zahtjevi iz zakonodavstva Europske unije;
- (e) pružanje savjeta i tehničke pomoći u pogledu sanitarnog i fitosanitarnog regulatornog sustava Europske unije te provedba standarda koji se zahtijevaju na tržištu Europske unije;
- (f) promicanje suradnje u okviru odgovarajućih međunarodnih organizacija (Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere iz Sporazuma WTO-a o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera, Međunarodna konvencija o zaštiti bilja, Svjetska organizacija za zdravlje životinja i Komisija za Codex Alimentarius) s ciljem jačanja primjene međunarodnih normi.

ČLANAK 76.

Tradicionalni i obrtnički proizvodi

Stranke prepoznaju važnost suradnje na promicanju proizvodnje tradicionalnih i obrtničkih proizvoda.

Konkretno, suradnja bi se mogla usredotočiti na sljedeća područja:

- (a) razvijanje sposobnosti kako bi se za obrtničke proizvode olakšao djelotvoran pristup tržištu;
- (b) pružanje podrške mikropoduzećima te malim i srednjim poduzećima u urbanim i ruralnim područjima koja proizvode i izvoze obrtničke proizvode, među ostalim jačanjem nadležnih potpornih institucija;
- (c) promicanje očuvanja tradicionalnih proizvoda;
- (d) poboljšanje poslovnih rezultata proizvođača obrtničkih proizvoda.

ČLANAK 77.

Trgovina i održivi razvoj

1. Stranke prepoznaju doprinos cilju održivog razvoja koji se može ostvariti promicanjem uzajamnog podupiranja u području trgovinskih politika, politika okoliša i socijalnih politika.
2. Kako bi se dopunile aktivnosti iz dijela III. glava III. i IV., stranke su suglasne surađivati u sljedećim područjima, među ostalim:
  - (a) razvoju programa i aktivnosti povezanih s provedbom i izvršavanjem trgovinskih aspekata multilateralnih sporazuma i zakona u području okoliša;

- (b) pružanju podrške razvoju poticajnog okvira za trgovinu robom i uslugama koje doprinose održivom razvoju, među ostalim širenjem prakse društveno odgovornog poslovanja;
- (c) promicanju trgovanja proizvodima proizvedenima iz prirodnih resursa kojima se upravlja na održiv način, među ostalim putem djelotvornih mjera u pogledu očuvanja divljih vrsta i resursa u ribarstvu i šumarstvu i njihova održiva gospodarenja, te razvoju mjera za borbu protiv nezakonite trgovine značajne za okoliš, među ostalim putem mjera izvršavanja i carinske suradnje;
- (d) jačanju institucionalnih kapaciteta za analizu i aktivnosti u području trgovine i održivog razvoja.

ČLANAK 78.

Suradnja u pogledu zaštite trgovine

Stranke su suglasne surađivati u području zaštite trgovine razmjenom iskustava, pružanjem tehničke pomoći i jačanjem kapaciteta.

ČLANAK 79.

Pravila o podrijetlu

Stranke prepoznaju da pravila o podrijetlu imaju važnu ulogu u međunarodnoj trgovini te su suglasne surađivati pružanjem tehničke pomoći, jačanjem kapaciteta i razmjenom iskustava u tom području.

ČLANAK 80.

Ulaganja

Stranke potiču snažniji protok ulaganja putem uzajamnog poznavanja relevantnog zakonodavstva te razvojem privlačnog i predvidivog okoliša za uzajamna ulaganja na temelju dijaloga usmjerenog na poboljšavanje razumijevanja i suradnje u pitanjima ulaganja i na promicanje stabilnog, transparentnog i nediskriminirajućeg režima poslovanja i ulaganja.

DIO V.

INSTITUCIONALNE I ZAVRŠNE ODREDBE

ČLANAK 81.

Zajedničko vijeće

1. Osniva se Zajedničko vijeće. Ono nadgleda ispunjavanje ciljeva ovog Sporazuma i nadzire njegovu provedbu. Redovno se sastaje na ministarskoj razini najmanje svake dvije godine i izvanredno kada to okolnosti zahtijevaju ako se stranke dogovore o tome.
2. Zajedničko vijeće razmatra sva važna pitanja koja se pojave u okviru ovog Sporazuma, kao i sva druga bilateralna, multilateralna ili međunarodna pitanja od zajedničkog interesa.
3. Zajedničko vijeće sastoji se od predstavnika stranaka na ministarskoj razini, u skladu s unutarnjim dogovorima stranaka i uzimajući u obzir posebna pitanja koja je potrebno riješiti.
4. Zajedničko vijeće donosi svoj poslovnik.
5. Zajedničkim vijećem predsjedaju naizmjenično, od sastanka do sastanka, predstavnik Europske Unije i predstavnik Republike Kube, u skladu s odredbama utvrđenima u njegovom poslovniku.

6. Zajedničko vijeće ovlašteno je donositi odluke radi ostvarivanja ciljeva ovog Sporazuma. Te su odluke obvezujuće za stranke koje donose sve mjere potrebne za njihovu provedbu.
7. Zajedničko vijeće može također davati odgovarajuće preporuke.
8. Zajedničko vijeće donosi odluke i preporuke zajedničkim dogovorom između stranaka. Taj se postupak primjenjuje na sva druga upravljačka tijela stvorena na temelju ovog Sporazuma.

ČLANAK 82.

Zajednički odbor

1. Zajedničkom vijeću u izvršavanju njegovih dužnosti pomaže Zajednički odbor koji se sastoji od predstavnika stranaka na razini viših dužnosnika, uzimajući u obzir posebna pitanja koja je potrebno riješiti.
2. Zajednički odbor odgovoran je za opću provedbu ovog Sporazuma.
3. Zajedničko vijeće donosi poslovnik Zajedničkog odbora.
4. Zajednički odbor ovlašten je donositi odluke kada mu Zajedničko vijeće delegira takvu ovlast.

5. Zajednički odbor uobičajeno se sastaje jednom godišnje radi sveobuhvatnog preispitivanja provedbe ovog Sporazuma, naizmjenično u Bruxellesu i na Kubi na datum i s dnevnim redom prema prethodnom dogovoru stranaka. Na zahtjev bilo koje stranke i uz zajednički dogovor mogu se sazvati i posebni sastanci. Zajedničkim odborom predsjedaju naizmjenično, od sastanka do sastanka, predstavnik Unije i predstavnik Republike Kube.

ČLANAK 83.

Pododbori

1. Zajednički odbor može odlučiti osnovati pododbore koji mu pomažu u izvršavanju njegovih dužnosti. Zajednički odbor može odlučiti izmijeniti zadaće dodijeljene pododboru ili raspustiti pododbor.
2. Pododbori se sastaju jednom godišnje ili na zahtjev bilo koje stranke ili Zajedničkog odbora, na odgovarajućoj razini. Kada je riječ o fizičkim sastancima, oni se održavaju naizmjenično u Bruxellesu i na Kubi. Sastanci se također mogu održavati putem bilo kojeg tehnološkog sredstva koje je dostupno strankama.
3. Predstavnici stranaka predsjedaju pododborima naizmjenično na razdoblje od godinu dana.
4. Osnivanje ili postojanje pododbora ne sprečava stranke u podnošenju bilo kojeg pitanja izravno Zajedničkom odboru.

5. Zajednički odbor donosi poslovnik kojim određuje sastav i dužnosti tih pododbora i način njihova funkcioniranja, u mjeri u kojoj to nije predviđeno ovim Sporazumom.

6. Osniva se Pododbor za suradnju. On pomaže Zajedničkom odboru u obavljanju njegovih dužnosti povezanih s dijelom III. ovog Sporazuma. On također:

- (a) rješava svako pitanje povezano sa suradnjom za koje ga ovlasti Zajednički odbor;
- (b) prati sveukupnu provedbu dijela III. ovog Sporazuma;
- (c) raspravlja o svim pitanjima povezanim sa suradnjom koja bi mogla utjecati na provedbu dijela III. ovog Sporazuma.

ČLANAK 84.

Definicija „stranaka”

Za potrebe ovog Sporazuma, pojam „stranke” znači Europska unija ili njezine države članice, ili Europska unija i njezine države članice, u skladu s njihovim odgovarajućim nadležnostima, s jedne strane, i Republika Kuba, s druge strane.

ČLANAK 85.

Ispunjavanje obveza

1. Stranke donose sve opće ili posebne mjere potrebne za ispunjavanje svojih obveza na temelju ovog Sporazuma i osiguravaju usklađenost s ciljevima utvrđenima u ovom Sporazumu.
2. Ako jedna stranka smatra da druga stranka nije ispunila obvezu na temelju ovog Sporazuma, ona može poduzeti prikladne mjere. Prije poduzimanja tih mjera, osim u posebno hitnim slučajevima, ta stranka Zajedničkom vijeću u roku od trideset dana podnosi sve relevantne informacije potrebne za temeljito proučavanje situacije s ciljem pronalaženja rješenja koje je strankama prihvatljivo. Pri odabiru mjera koje namjerava donijeti prednost se daje onima koje uzrokuju najmanji poremećaj u provedbi ovog Sporazuma. Drugu stranku odmah se obavješćuje o tim mjerama i, ako druga stranka to zatraži, o tim mjerama provodi se savjetovanje u Zajedničkom odboru.
3. Stranke su suglasne da izraz „posebno hitni slučajevi” u stavku 2. znači slučaj bitne povrede ovog Sporazuma od strane jedne od stranaka. Stranke su nadalje suglasne da izraz „prikladne mjere” iz članka 2. znači mjere poduzete u skladu s međunarodnim pravom. Smatra se da suspenzija predstavlja krajnju mjeru. Bitna povreda ovog Sporazuma sastoji se od:
  - (a) nepoštovanja cijelog ili dijela ovog Sporazuma koje nije sankcionirano općim pravilima međunarodnog prava;

(b) kršenja ključnih elemenata ovog Sporazuma kako su opisani u članku 1. stavku 5. i članku 7.

4. Ako stranka poduzme mjeru u posebno hitnom slučaju, druga stranka može zatražiti sazivanje hitnog sastanka kako bi se stranke sastale u roku od 15 dana.

ČLANAK 86.

Stupanje na snagu, privremena primjena, trajanje i prestanak

1. Stranke odobravaju ovaj Sporazum u skladu sa svojim unutarnjim pravnim postupcima.
2. Ovaj Sporazum stupa na snagu prvog dana drugog mjeseca koji slijedi nakon datuma kada stranke jedna drugu obavijeste o završetku unutarnjih pravnih postupaka iz stavka 1.
3. Ne dovodeći u pitanje stavak 2., Europska unija i Kuba privremeno primjenjuju ovaj Sporazum, u cijelosti ili djelomično, kako je utvrđeno u ovom stavku, do njegova stupanja na snagu i u skladu sa svojim unutarnjim postupcima i zakonodavstvom, kako je primjenjivo.

Privremena primjena počinje prvog dana drugog mjeseca koji slijedi nakon datuma na koji Europska unija i Kuba jedna drugu obavijeste o sljedećem:

- (a) za Uniju, o završetku unutarnjih postupaka potrebnih u tu svrhu uz navođenje dijelova Sporazuma koji se privremeno primjenjuju; i
- (b) za Kubu, o završetku unutarnjih postupaka potrebnih u tu svrhu, uz potvrdu suglasnosti s dijelovima Sporazuma koji se privremeno primjenjuju.

4. Ovaj se Sporazum sklapa na neodređeno razdoblje. Svaka stranka može uputiti pisanu obavijest drugoj stranci o svojoj namjeri okončanja ovog Sporazuma. Prestanak počinje proizvoditi učinke šest mjeseci od datuma obavijesti.

5. Obavijesti u skladu s ovim člankom šalju se, u slučaju Europske unije, Glavnom tajništvu Vijeća Europske unije i, u slučaju Republike Kube, kubanskom Ministarstvu vanjskih poslova, koji su depozitari ovog Sporazuma.

ČLANAK 87.

Izmjene

Ovaj Sporazum može se izmijeniti na temelju pisanog dogovora stranaka. Takve izmjene stupaju na snagu na datum koji stranke dogovore te nakon ispunjavanja i završetka njihovih zakonskih zahtjeva i postupaka.

ČLANAK 88.

Teritorijalna primjena

Ovaj Sporazum primjenjuje se, s jedne strane, na područja na kojima se primjenjuju Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o funkcioniranju Europske unije te pod uvjetima utvrđenima u tim ugovorima i, s druge strane, na državno područje Republike Kube.

ČLANAK 89.

Vjerodostojni tekstovi

Ovaj je Sporazum sastavljen u po dva primjerka na bugarskom, češkom, danskom, engleskom, estonskom, finskom, francuskom, grčkom, hrvatskom, latvijskom, litavskom, mađarskom, malteškom, nizozemskom, njemačkom, poljskom, portugalskom, rumunjskom, slovačkom, slovenskom, španjolskom, švedskom i talijanskom jeziku, pri čemu je svaki od tih tekstova jednako vjerodostojan.

U POTVRDU TOGA, niže potpisani, za to propisno ovlašteni, potpisali su ovaj Sporazum.

ZA KRALJEVINU BELGIJU,
ZA REPUBLIKU BUGARSKU,
ZA ČEŠKU REPUBLIKU,
ZA KRALJEVINU DANSKU,
ZA SAVEZNU REPUBLIKU NJEMAČKU,
ZA REPUBLIKU ESTONIJU,
ZA IRSKU,
ZA HELENSKU REPUBLIKU,
ZA KRALJEVINU ŠPANJOLSKU,
ZA FRANCUSKU REPUBLIKU,
ZA REPUBLIKU HRVATSKU,
ZA TALIJANSKU REPUBLIKU,
ZA REPUBLIKU CIPAR,
ZA REPUBLIKU LATVIJU,
ZA REPUBLIKU LITVU,
ZA VELIKO VOJVODSTVO LUKSEMBURG,
ZA MAĐARSKU,
ZA REPUBLIKU MALTU,
ZA KRALJEVINU NIZOZEMSKU,
ZA REPUBLIKU AUSTRIJU,
ZA REPUBLIKU POLJSKU,
ZA PORTUGALSKU REPUBLIKU,
ZA RUMUNJSKU,
ZA REPUBLIKU SLOVENIJU,
ZA SLOVAČKU REPUBLIKU,
ZA REPUBLIKU FINSKU,
ZA KRALJEVINU ŠVEDSKU,
ZA UJEDINJENU KRALJEVINU VELIKE BRITANIJE I SJEVERNE IRSKE,
ZA EUROPSKU UNIJU,
ZA REPUBLIKU KUBU